

Ammatillinen kehitykseni – matka freelancerista uutistoimittajaksi

Jenny Mäkinen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomi

Portfolio-opinäytetyö

2025

Tiivistelmä

Tekijä Jenny Mäkinen
Tutkinto Medianomi (AMK)
Raportin/Opinnäytetyön nimi Ammatillinen kehitykseni – matka freelancerista uutistoimittajaksi
Sivu- ja liitesivumäärä 42 + 4
<p>Tarkastelen tässä opinnäytetyössä ammatillista kehitystäni. Opinnäytetyö on portfolio-muotoinen. Tarkastelen kehittymistäni kirjoittamieni juttujen kautta. Analysoin kuutta julkaistua juttua kronologisessa järjestyksessä. Freelancerista, korkeakouluun ja sieltä MTV Uutisten kautta Ilta-Sanomien uutistoimittajaksi.</p> <p>Opinnäytetyön ideana on tarkastella, miten ammatillinen kehitykseni on edennyt ja millaisia heikkouksia ja vahvuuksia löysin matkan varrella. Halusin myös tarkastella, miten erilaiset työympäristöt vaikuttivat kehitykseeni.</p> <p>Käytin analysoinnin pohjana ammattikirjallisuutta, alan yleisiä käytäntöjä ja omia havaintojani. Jokaista juttua tarkastellaan ainakin tiedonhankinnan, haastattelemisen ja kirjoittamisen näkökulmasta.</p> <p>Analysoin valmiiden tekstien lisäksi työprosessia, koska lopputulokseen vaikutti usein merkittävästi se, mitä kulisseyksissä tapahtui. Analyysien painopisteet vaihtelevat sen mukaan, minkä osa-alueen onnistuminen tai epäonnistuminen oli lopputuloksen kannalta merkittäväntä.</p> <p>Lopuksi pohdin vielä nykyistä osaamistani ja sitä, millaisia haasteita nykyinen työelämä tarjoaa uutistoimittajalle, joka kurottelee kohti entistä parempia lehtijuttuja.</p>
Asiasanat Tiedonhankinta, haastattelu, faktantarkistus, journalismi, kirjoittaminen, sosiaalinen media

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tietoperusta	3
2.1	Faktantarkistus.....	3
2.2	Tiedonhankinta	4
2.3	Lähdekriittisyys	4
2.4	Haastattelu.....	4
2.5	Aihe ja näkökulma.....	5
2.6	Sitaattien käytöstä.....	5
2.7	Alan käytännöt ja talon tavat	6
3	Freelancer.....	7
3.1	Paljon intoa, vähän järkeä	7
3.1.1	Työtapamenetelmät	7
3.1.2	Analyysi - Ensimmäinen juttu.....	8
3.1.3	Analyysi - Toinen juttu	10
3.1.4	Reflektointi.....	13
4	Koulu.....	15
4.1	Nihkeän haastateltavan väijytys	15
4.1.1	Työtapamenetelmät	15
4.1.2	Analyysi	15
5	MTV Uutiset	20
5.1	Hämmäntävää tiedonhankintaa.....	20
5.1.1	Työtapamenetelmät	20
5.1.2	Analyysi	21
6	Ilta-Sanomien uutistoimittaja	26
6.1	Miksi haluat kertoa tämän minulle?	26
6.1.1	Työtapamenetelmät	26
6.1.2	Analyysi	26
6.2	Somehuhun nopeat siivet.....	31
6.2.1	Työtapamenetelmät	31
6.2.2	Analyysi	32
7	Pohdinta.....	38
	Lähteet	43

Liitteet.....	45
Liite 1. Uusi Lahti, 2017.....	45
Liite 2. Uusi Lahti, 2020.....	45
Liite 3. Etelä-Suomen Sanomat, 2020.....	46
Liite 4. MTV Uutiset, 2024.....	46
Liite 5. Ilta-Sanomat, 2024.....	46
Liite 6. Ilta-Sanomat, 2025.....	46

1 Johdanto

Tarkastelen opinnäytetyössäni ammatillista kehittymistäni toimittajana. Analyysin alla on kuusi julkaistua juttua, jotka on kirjoitettu vuosien 2017–2025 välillä. Kehittymistä arvioidaan tiedonhankinnan, haastattelutekniikan ja kirjoittamisen näkökulmasta.

Hyvä lehtijuttu edellyttää, että toimittaja onnistuu tiedonhankinnassa, haastattelemisessa ja kirjoittaa löydöistään lopuksi onnistuneen jutun.

Tiedonhankinta ja haastattelutekniikka ovat erottamaton osa journalistista työprosessia ja ne vaikuttavat oleellisesti jutun onnistumiseen tai epäonnistumiseen. Tiedonhankinta ja haastatteluun valmistautuminen aloitetaan usein paljon ennen haastateltavan kättelemistä, saati varsinaista jutun kirjoittamista. Analysoidakseni kehittymistäni näillä osa-alueilla, minun on tarkasteltava joidenkin tekstien kohdalla myös sitä, mitä tapahtui kulis-seissa.

Vaikka jokaista juttua arvioidaan samoista lähtökohdista, näkökulmien painotukset vaihtelevat teksteittäin sen mukaan, millä osa-alueella oli eniten analysoitavaa ja millaisia teemoja kukin juttuprosessi nosti esiin.

Halusin pohtia ammatillista kehittymistäni, mutta aihe on sellaisenaan liian laaja ja epä-määräinen. Tämä sai minut pohtimaan, mitkä ovat toimittajan avaintaidot: ne taidot, jotka erottavat meidät kaikista muista viestijöistä.

Ilman tiedonhankintaa ei ole juttuakaan. Tiedonhankinta on yksi journalistin keskeisimmistä taidoista. Tiedonhankinnassa epäonnistuminen tarkoittaa yleensä, että koko juttuprosessi epäonnistuu. Faktat ovat tätä nykyä kiistanalainen käsite, vaikka sanakirjamääritelmät antavat ymmärtää muuta. Tiedonhankinta ja -tunnistustaidot ovat tätä nykyä yksi toimittajan ammattitaidon perustavanlaatuisimmista mittareista.

Tiedonhankinta ja haastattelemineen nivoutuvat osin yhteen, koska haastattelemineen on tiedonhankintakeino. Haastattelu on tiedonhankinnan tavoista se, jota opetetaan kouluissa varsin vähän. Periaatteessa kuka tahansa osaa esittää kysymyksiä, mutta haastattelu on paljon enemmän kuin kysymysten esittämistä. Haastattelu on joskus ainoa väylä kaivatun uuden tiedon luo. Joskus tiedon edessä seisoo tiukkasuinen haastateltava, joka on päättänyt jo ennalta, ettei anna toimittajalle mitään. Taitava toimittaja voi löytää tiensä puolustuksen läpi. Hyväksi haastattelijaksi voi tulla ainoastaan harjoittelemalla ja analysoimalla. Haastattelu on onnistunutta ihmisen kohtaamista, luottamuksen rakentamista ja joskus kylmäpäistä tenttaamista. Joka tapauksessa paljon enemmän kuin kysymyksiä ja vastauksia.

Millään hankitulla tiedolla ei ole merkitystä, jos toimittaja epäonnistuu jutun kirjoittamisessa. Hyvä lehtijuttu edellyttää paljon muutakin kuin oikeakielisyyttä ja tiedonvälitystä

kirjaimin. Jos tekstin epäonnistunut jäsentely, haukotuttava avaus tai sekavat ja monimutkaiset lauseet karkottavat lukijan juttusi parista: sillä ei ollut mitään merkitystä.

Analysoitavista jutuista kaksi on kirjoitettu freelancerina, yksi opiskelijana ja kolme muuta työsuhteessa. Juttujen otsikot on jätetty analyysin ulkopuolelle, koska ne eivät ole omaa käsialaani.

Valitsin tämän aiheen, koska haluaisin ymmärtää, millä tavoin opetus, työpaikka, työyhteisö ja työkokemuksen lisääntyminen tukevat toimittajan ammatillista kehittymistä ja näkyvät valmiissa teksteissä.

Kaksi ensimmäistä juttua käsitellään reflektoinnin ja työtapakuvausten osalta yhdessä, koska ne ovat hyvin samanlaisia. Tämän jälkeen analysoin kutakin juttua tietyn teeman kautta. Kahden ensimmäisen jutun tarkoitus on antaa käsitys lähtötasostani ja siitä, miten hidasta ammatillinen kehitys on, ilman ulkopuolelta tulevaa palautetta. Avaan analyysissäni sitä, miten samankaltaisia virheitä jutuissa on, vaikka niiden julkaisemisen välillä on kulunut useampi vuosi.

Kuka tahansa voi nykyään saada näkemyksilleen yleisön. Perinteinen media ei ole enää sen enempää tiedon kuin julkisuudenkaan portinvartija. Miltei jokainen kantaa mukanaan pääsyä valtavaan tietomäärään ja silti – maailma on jakautuneempi kuin koskaan sen suhteen, mikä on totta. Kun kommentoijat kerääntyvät sosiaalisen median alustoille arvioimaan toimittajien osaamista, moni kokee erottavansa toden valheesta toimittajia paremmin.

Haastattelemisen on yksi toimittajien perinteisimpiä tiedonhankinnan muotoja. Nykyisin toimittajat törmäävät yhä useammin tilanteisiin, joissa viestintäosasto yrittää estää toimittajan ja haastateltavan pääsyn puheyhteyteen. Haastattelut tahdotaan yhä useammin hoitaa sähköpostilla, jonka laatijasta toimittajilla ei ole oikeastaan mitään tietoa. Tämä uhkaa tiedonhankintaa ja vaikeuttaa toimittajien jokapäiväistä työtä. Samaan aikaan video jyrää tilaa tekstiltä uutisalustana ja kieli- ja lukutaito kuihtuvat hiljalleen. Journalismi menettää elintilaansa. Toimittajien avaintaidot eivät ole koskaan olleet tärkeämpiä. Journalismin pitää selviytyä.

Analyysit pohjaavat alan ammattikirjallisuuteen, alan yleisiin käytäntöihin ja omiin havaintoihini.

2 Tietoperusta

Tietoperustani keskeisimmät lähteet ovat alan oppaita. Haastattelemisen, haastattelutekniikan ja haastatteluihin valmistautumisen osalta keskeisin lähteeni on Olli Seurin Avoin kysymys vuodelta 2020. Teos on kattavin haastattelemisen käsikirja, minkä olen lukenut, ja se käsittelee haastattelemista kokonaisvaltaisesti haastattelun olemuksesta oman haastattelijan pelikirjan luomiseen.

Tiedonhankinnan osalta kaikkein keskeisin lähdemateriaalini on Heikki Kuutin Todenmukainen journalismi (2015). Teos pureutuu perusteellisesti tiedonhankintaan, lähdekritiikkiin ja faktantarkistukseen ja teoksessa avataan hyvin myös sitä, millaisia vaikutuksia valmiin jutun, yleisön ja journalismin kannalta sillä on, jos toimittaja tekee työnsä näiden asioiden kannalta huonosti.

Yksi keskeisimpiä lähdeteoksiani oli Maarit Jaakkolan Hyvä journalismi. Teos on vuodelta 2013 mutta se kertoo kansiansa välissä kaiken oleellisen siitä, millaista hyvä journalismi on. Hyödynsin teosta kirjoittamisen, tiedonhankinnan ja haastattelemisen analyyseissani.

Tietoperustassa avaan joitakin opinnäytetyöni kannalta olennaisia median ja journalismin käsitteitä. Analyysin painopisteet vaihtelevat luvuittain.

2.1 Faktantarkistus

Faktat ovat erottamaton osa journalismia. Jos viestintä ei perustu faktoihin, se ei ole journalismia. Sanakirjamääritelmien mukaan fakta on täysin varma, subjektiivisesta tiedosta tai tulkinnasta riippumaton tosiasia, tosio. Tieto on journalistin raaka-ainetta. (Muraja 2017, 139.)

Tähän maailmanaikaan harvalla uutistoimituksella on resursseja ylläpitää saksalaisen Der Spiegel -lehden kaltaista faktantarkistusosastoa, jossa työskentelee kymmenittäin faktantarkistajia (Kuutti 2015, 59). Tästä huolimatta totuuteen on pyrittävä. Uutistoimituksissa yleisesti vallitseva käytäntö on, että jutun tiedot pyritään varmentamaan vähintään kahdesta eri lähteestä (Kuutti 2015, 82). Toisaalta esimerkiksi Jaakkolan mukaan (2013, 92) "vanha toimittajien nyrkkisääntö" on, että tiedot on tarkistettava ainakin kolmesta toisistaan riippumattomasta lähteestä.

Tietojen paikkansapitävyys on äärimmäisen tärkeää, jotta lukijoiden luottamus uutismedi-
aan ei karise. Juttujen todenperäisyys pitäisi sinällään olla itsestäänselvyys kaikissa

oikeissa medioissa, jotka lupaavat noudattaa Journalistin ohjeita. Ohjeiden kohdat 7–17 käsittelevät tiedonhankintaa, julkaisemista ja faktantarkistusta.

2.2 Tiedonhankinta

Journalismin perustehtävä on välittää mahdollisimman ajankohtaista ja totuudenmukaista tietoa (Jaakkola 2013, 17). Jos julkaistut asiat eivät pidä paikkansa, kyse ei ole journalismista.

Onnistunut tiedonhankinta on journalistisen tekstin elinehto. Toimittajan tietolähteet voidaan jaotella karkeasti kolmeen luokkaan: suullisiin, kirjallisiin ja empiirisiin (Jaakkola 2013, 83–84).

Tiedonhankinta alkaa ennen kuin ensimmäistäkään lausetta on saatu paperille. Toimittaja käyttää tiedonhankintataitojaan esimerkiksi haastateltavan etsintään, aiheensa taustatutkimukseen ja haastattelukysymysten laatimiseen. Tiedonhankinnan alkuvaiheessa hahmotetaan tutkittava asia kokonaisuutena, näkökulma, josta asiaa tarkastellaan sekä kysymys, johon halutaan saada vastaus (Kuutti 2001, 84).

2.3 Lähdekriittisyys

Toimittajan pitää tarkistaa kaikki juttuun päätyvät tiedot ja suhtautua kriittisesti kaikkeen keräämäänsä tietoon. Esimerkiksi julkaisukanava, taustayhteisö, auktoriteetti ja tiedon laatija pitää ottaa huomioon. (Jaakkola 2013, 85.) Toimittajan pitää arvioida lähteidensä uskottavuutta. Lähteellä on usein omat intressinsä kertoa toimittajalle tietojaan. Tiedon katsotaan olevan sitä luotettavampi, mitä useampi itsenäinen lähde vahvistaa sen. (Kuutti 2015, 45).

2.4 Haastattelu

Haastattelemineen on yksi toimittajan keskeisimmistä tiedonhankinnan muodoista. Haastattelu on kahdensuuntainen vuorovaikutustilanne, jonka osapuolia ovat toimittaja ja haastateltava (Jaakkola 2013, 200–201). Haastattelutilanne ei ole samalla tavalla vastavuoroinen ja tasapuolinen kuin tavallinen keskustelu. Valta kuuluu haastatteluun ja toimittaja on ensisijaisesti saava osapuoli, koska hän yrittää saada vastauksia kysymyksiinsä. (Seuri 2020, 19.)

2.5 Aihe ja näkökulma

Aiheen pitäisi tiivistyä juttuprosessin aikana tarkkarajaiseksi ideaksi näkökulmaamalla. Selkeä näkökulma auttaa toimittajaa hankkimaan ja karsimaan tietoa. Seurin (2020, 46) mukaan ennen jokaista haastattelua toimituksissa pitäisi pohtia, mikä sen tarkoitus, tavoite ja näkökulma ovat. Seuri kehottaa toimituksia pohtimaan asiaa kysymyslistan avulla:

-Miksi kyseistä aihetta pitäisi käsitellä?

-Miksi juuri nyt?

-Mitä jutulla yritetään välittää yleisölle?

-Miksi se on merkityksellistä?

-Millaista informaatiota tarvitaan?

-Kuka tuollaista tietoa voisi antaa?

Seurin listaus koskee haastattelun tarkoituksen määrittämistä mutta listaus linkittyy lopulta sen kysymyksen ympärille; mistä toimittajan aikoma juttu kertoisi. Toisin sanoen listan kysymyksiin pitäisi keksiä jonkinlainen vastaus ennen kuin juttua aletaan edistää. Kuutti (2001, 48–55) kirjoitti tutkivaan journalismiin liittyen, että aiheen valinta edellyttää tiukkaa näkökulmaamista. Hän rajasi näkökulman hakukysymykset kahteen: mistä tulevassa jutussa on kysymys ja miksi siitä on kerrottava ihmisille. Kuutin mukaan ihanteellista on, jos kumpaankin kysymykseen voi vastata yhdellä lauseella.

2.6 Sitaattien käytöstä

Sitaatit eli suorat lainaukset tuovat teksteihin uskottavuutta, rytmiä ja rakenteellista jänte- vyyttä (Jaakkola, 2013, 86). Sitaattien käytöstä journalistisissa jutuissa ohjeistetaan alan oppaissa melko vähän, mutta toimituksilla on omia käytäntöjään. Esimerkiksi STT:n tyyli- kirja kehottaa käyttämään sitaatteja, mutta harkiten. Jokaisen sitaatin pitää kuljettaa teks- tiä jollain tapaa eteenpäin. Sitaattien sisältöä ei lähtökohtaisesti kuulu toistella muualla tekstissä. (STT:n tyylikirja.)

Joskus sitaattia sanelevat muunlaiset tarpeet. Esimerkiksi silloin, kun haastateltava sanoo jotakin jutun kannalta oleellista mutta kyseessä on esimerkiksi mielipide tai arvio. Näke- myksiä ja mielipiteitä ei saa esittää journalistisissa jutuissa faktoina tai toimittajan näke- myksinä leipätekstin kerronnassa. Alan vakiintunut käytäntö on, että haastateltavien

esittämät näkemykset ja mielipiteet kirjoitetaan selvästi suoriksi tai epäsuoriksi sitaateiksi. Näin lukija erottaa faktat ja mielipiteet toisistaan journalistisessa tekstissä. Tätä käytäntöä, jossa toimittaja kiertää osallisuutensa asiaan, nimitetään objektiivisuuden strategiseksi rituaaliksi. (Jaakkola 2020, 93.)

2.7 Alan käytännöt ja talon tavat

Toimittajan työskentelyä ohjaavat Journalistin ohjeiden lisäksi myös niin sanotut talon ”tavat”. Toimituksilla on omia yhdessä sovittuja käytäntöjä, jotka toimittajat omaksuvat osaksi työprosessiaan. ”Talon tavat” ovat mediaorganisaatioiden itse laatimia sääntöjä ja ohjeita, jotka ohjaavat siellä työskentelevien toimittajien työtä. Toimittajat hyväksyvät nämä säännöt ja toimintatavat osin tietoisesti ja osin tiedostamattomasti osaksi toimintaansa. (Jaakkola 2013, 292).

Talon tavat voivat olla suullisesti kokoneelta kollegalta uudelle tulokkaalle lausumia pitkään vallinneita käytäntöjä tai konkreettisia sääntö- tai tyylikirjoja. Esimerkiksi STT:llä on oma julkisesti näkyvillä oleva tyylikirja, jossa kerrotaan talon uutiskriteerit sekä sen näkemyksiä hyvän lehtijutun tyylistä ja piirteistä. (Jaakkola 2013, 293).

3 Freelancer

3.1 Paljon intoa, vähän järkeä

3.1.1 Työtapamenetelmät

Ensimmäiseen osioon olen valinnut kaksi juttua, jotka on julkaistu Uusi Lahti -lehdessä ennen kuin aloitin opintoni Haaga-Heliassa. Juttujen julkaisun välissä on kolme vuotta aikaa. Halusin valita jutut, joiden julkaisujen välissä on ehtinyt kulua aikaa, jotta ammattiosaamisessani olisi havaittavaa kehittymistä. Kuten seuraavaksi kuvataan, olin ensimmäisten osion juttujen aikaan täysin itseoppinut. Oppimisen tukena ei ole ollut päätoimittajaa, kollegoita tai edes kirjoitusoppaita. Jutut on toteutettu täysin itsenäisesti ideasta editoijalle.

Kirjoitin ensimmäisenä esittelyssä olevan tekstin aivan urani alkuvaiheessa. Aloitin Uusi Lahti -lehden vakituisena avustajana vuonna 2014. Ensimmäinen käsiteltävä juttu kertoo koirista, jotka pelkäävät kynsien leikkaamista (Uusi Lahti 4.10.2017). Juttuun haastateltiin yrittäjää. Olin työskennellyt toimittajana muutaman vuoden. Teksti on julkaistu varhaisessa vaiheessa uraani, joten se antaa selkeän käsityksen siitä, millä tasolla osaamiseni oli. Lopputuloksessa näkyy hyvin selkeästi, miten vähän tiesin journalismista.

Seuraavassa jutussa kitaransoitonopettaja kertoo, millaisia haasteita opetusvideoiden avulla aloittaneiden oppilaiden opettamiseen liittyy (Uusi Lahti 11.3.2020.) Kirjoitin jutun samana vuonna, kun aloitin opiskelun Haaga-Heliassa. Juttu kuvaa siis hyvin sitä, mikä lähtötasoni oli opintojeni alussa. Lisäksi se antaa hyvän alustan reflektoida kehittymistäni opintojeni alkamisen jälkeen.

Osaamiseni oli kauniisti sanottuna rajallista. Esihenkilöni toisti usein, ettei hänellä ollut aikaa antaa palautetta teksteistäni. Normaali kaava työsuhteessani oli, että lähetin pomolleni listan ideoita, jotka hän yleensä hyväksyi sellaisinaan. Hänen tapoihinsa ei kuulunut antaa ohjeita tai neuvoja eikä esittää toiveita tulevasta jutusta. Tämä hidasti kehittymistäni merkittävästi.

Minulla ei ollut alan koulutusta. En ollut tutustunut Journalistin ohjeisiin kovin syvällisesti, enkä ollut lukenut ainuttakaan kirjoittamisopasta. Minulla ei myöskään ollut työyhteisöä, jolta olisin voinut saada vinkkejä haastattelujen tekemiseen, tiedonhankintaan tai tekstieni parantamiseen. Suorimmin sanoen: kaikki tietämykseni journalismista oli hankittu lehtiä lukemalla.

Haastattelut sovittiin sähköpostitse ja tehtiin kasvotusten. Käytin muistiinpanovälineenä pelkkää nauhuria. Haastattelun jälkeen purin mielestäni oleellimmat kohdat tallenteelta paperille ja kirjoitin valmiin jutun näiden muistiinpanojen pohjalta. Lopuksi lähetin valmiin jutun ja ottamani valokuvat sähköpostilla pomolleni. Koska juttuprosessiin ei juuri koskaan sisällynyt palautetta, vertasin julkaistua juttua sähköpostilla lähettämäni versioon oppiakseni editoijan tekemien ratkaisujen perusteella, mitä minun olisi pitänyt tehdä toisin.

Kumpikin juttu on tehty alusta loppuun ilman ulkopuolisten apua.

3.1.2 Analyysi - Ensimmäinen juttu

Kynnet kivuttomasti kuntoon julkaistiin Uusi Lahti -lehdessä 4. lokakuuta 2017. (Uusi Lahti, 2017, 34). Olin avustanut kyseistä lehteä tuossa vaiheessa reilut kaksi vuotta.

Tiedonhankinta

Jutun idea oli antaa ohjeita koiranomistajille, joilla on vaikeuksia leikata koiransa kynnet. Haastattelin yrittäjää, joka oli leikannut koirien kynsiä viikoittain kuusi vuotta.

En tehnyt taustahaastattelua, vaikka siitä olisi varmasti ollut apua haastattelukysymysten laatimisessa. Vähintään olisin varmistunut siitä, että haastateltava on jutun kannalta sopiva. Haastateltavalta olisi voinut saada myös ideoita siihen, millaisia asioita haastattelussa kannattaa käydä läpi. Tiedonhankinta kuuluu haastatteluun valmistautumiseen. Ilman taustahaastattelua toimittajan on vaikea tietää, mitä hänen kannattaa haastateltavalta kysyä. (Seuri 2020, 85).

Haastattelun tarkoitus ja tavoitteet vaikuttavat haastateltavan valintaan (Seuri 2020, 38). Juttuun valittu haastateltava on työkokemuksensa perusteella sopivan asiantuntija. Jutun on tarkoitus tarjota lukijalle apua ja neuvoja, minkä se tekeekin. Tiedot on kuitenkin hankittu ainoastaan yhdestä lähteestä ja hän valikoitui haastateltavaksi vain sillä ennakkotiedolla, että hänellä on alan yritys ja hän tarjoaa palvelua, josta olen kiinnostunut kuulemaan. Hyvä lehtijuttu ei synny ilman hyvää aineistoa. Toimittajan pitää suhtautua kriittisesti sekä lähteisiinsä että keräämäänsä aineistoon. (Suhola, Turunen & Varis, 2005, 53.)

Tiedonhankinta ei ole vain yksipuolista, se on lisäksi sinisilmäistä. Olen suhtautunut kaikkeen haastateltavan sanomaan hyvin kriittikömmästi, mikä on ongelmallista. Juttu lähentelee natiivia eli ilmaista mainosta journalismin vaatteissa. Kuutti kirjoittaa (2015, 16), että todenmukainen tiedonvälitys vaarantuu juuri tällaisen kirjoittelun seurauksena. Erilaisten organisaatioiden laatimat viestit saavat lisää uskottavuutta, jos ne sisällytetään osaksi

journalistisen median sisältöä. Jos ulkoa annetut pr-viestit esimerkiksi yrityksestä, tuotteesta tai palvelusta toistetaan kriiikittömästi journalistisessa mediassa - ja vieläpä journalismiksi verhoiltuna - todenmukaisen tiedonvälitys vaarantuu.

Haastattelu

Olen kysynyt haastateltavalta, kuinka yleisiä koirien kynsien leikkaamiseen liittyvät ongelmat ovat. Haastateltava vastasi, että ne ovat erittäin yleisiä. Hän kertoi, että perusti trimmauskeskuksen kuusi vuotta sitten, ja että hän on leikannut koirien kynsiä siitä saakka päivittäin. Minun olisi pitänyt suhtautua haastateltavan esittämään väitteeseen kriittisemmin ja pyytää häntä avaamaan asiaa konkreettisemmin. Jutussa faktana esitetty väite nojaa kuitenkin täysin haastateltavan kertomaan. Tietojen todenmukaisuus yritetään varmistaa faktantarkistuksella. Useimmissa toimituksissa faktantarkistuksen nyrkkisääntönä on, että saatu tieto tarkistetaan vähintään kahdesta lähteestä. (Kuutti 2015, 83.)

Tässä olisi ollut ilmiselvä tarkentavan kysymyksen paikka, koska minä en voi olla varma, mitä hän tarkoittaa. Se, että haastateltava leikkaa kynsiä päivittäin voi johtua yksinkertaisesti siitä, että se on osa trimmauspalvelua. Toisin sanoen se ei tarkoita, että hänellä kävisi päivittäin sellaisia koiria, joiden omistajat eivät kykene tekemään sitä itse. Haastattelu on yksi toimittajien yleisin tiedonhankintakeino. Jotta tiedonhankinnassa voi onnistua, toimittajan täytyy tietää, mitkä kysymykset ovat oleellisia ja miten ne kannattaa esittää. (Seuri 2020, 9.)

Kirjoittaminen

Tekstissä on useita ongelmia ja tyylivirheitä. Jutun ingressi on: ”Trimmaaja Tarja Kallström leikkaa päivittäin koirien kynsiä ja tietää, että siinä varmuus on valttia”. Ingressi ei ole hyvä paikka haastateltavan esittelylle. Jaakkolan mukaan (2013, 131) ingressi voi olla esimerkiksi tiivistys tai yleistys jutun keskeisestä sisällöstä. Ingressissä kerrotaan, mikä on hyve koirien kynsien leikkaamisessa mutta siitä ei käy ilmi, että juttu tarjoaa konkreettisia ohjeita koiran omistajille, jotka kamppailevat tämän asian kanssa. Koska jutun näkökulmaa ei ole tuotu selvästi esiin otsikossa eikä ingressissä, lukija ei voi leipätekstiin etenemättä tietää, miksi hänen kannattaisi lukea juttu. Ingressin pitäisi tuoda esiin jutun ydin tai jokin kiinnostava poiminta jutun sisällöstä, esimerkiksi ristiriita tai jokin yksityiskohta, mikä kaappaa lukijan mielenkiinnon ja pakottaa etsimään jutusta vastauksen (Jaakkola 2013, 131). Tai kuten Fleming, Hemmingway, Moore & Welfrod (2006, 45) hieman kärjistäen asian ilmaisivat: älä tylsistytä lukijaasi aloittamalla tekstiä pitkillä titteleillä.

Toisekseen, vaikka haastateltava on jostain syystä esitelty ingressissä, sitä ei ole tehty leipätekstissä lainkaan. Sitaattiin liittyvä johtolause tarjoaa lukijalle tärkeää tietoa siitä, kuka on päästetty ääneen ja miten tämän sanomaan pitäisi suhtautua. (Jaakkola 2013, 87.) Haastateltavan pätevyys on toki mainittu ingressissä ja sen voi päätellä valokuvasta tai leipätekstin sisällöstä, mutta haastateltavan koko nimen ja tittelin mainitseminen jutussa vähintään kertaalleen on vakiintunut käytäntö.

Käytin jutussa runsaasti sitaatteja. Uskoin tuolloin, että haastateltavan äänen pitää antaa kuulua jutussa mahdollisimman paljon. En ollut ajatuksineni täysin hakoteillä. Myös STT:n tyylikirjassa kehoitetaan päästämään haastateltava ääneen. En kuitenkaan käyttänyt riittävästi harkintaa sitaattien käytössä. "Hyödynnä sitaatteja tekstin rytmittämisessä ja elävöittämisessä". (STT:n tyylikirja s.a). Sitaatteja ei pitäisi käyttää vain muodon vuoksi, jokaisella sitaatilla pitää olla tarkoitus. "Sisältö ratkaisee. Etsi sitaatteja, joissa on sisältöä ja jotka vievät tarinaa eteenpäin". (STT:n tyylikirja s.a.)

Valitsemieni sitaattien tarkastelu osoittaa, etten ole käyttänyt niiden valintaan riittävän tiheää kampa. Toimittaja Vappu Kaarenoja totesi Olli Seurin Avoin kysymys -podcastissa, (Seuri 14.8.2019) että koska hän pystyy toimittajana ilmaisemaan haastateltavan kertoman asiasisällön haastateltavaa paremmin, hän käyttää sitaatteja "säästeliäästi".

Monet sitaatit olisi voinut kirjoittaa epäsuoriksi sitaateiksi tai osaksi leipätekstiä. Turhaa toistoa pitäisi aina välttää (STT:n tyylikirja s.a). Yleinen virheeni oli, että avasin tulevan sitaatin edellä omin samoin leipätekstissä. Tässäkin jutussa esimerkiksi jutun kärkilause ja sitä seuraava sitaatti ovat toistoa. Toisto tylsistyttää lukijaa ja pidentää tekstiä turhaan. Toistelu on turhaa, toimittajan pitää uskaltaa kertoa lukijalle omin sanoin, mitä tarkoittaa. (STT:n tyylikirja s.a.)

3.1.3 Analyysi - Toinen juttu

Seuraava juttu on nimeltään Youtube vai opettaja? (Uusi Lahti, 2020, 25.) Aloitin opintoni Haaga-Helian ammattikorkeakoulussa myöhemmin samana vuonna. Jutussa kitaransoitonopettaja kertoo, onko ongelmallista opetella soittamaan kitaraa netin opetusvideoiden avulla.

Tiedonhankinta

Tarvitsin juttuun opettajan, joka on opettanut sellaisia oppilaita, jotka ovat opetelleet kitaransoittoa omin päin YouTubessa ennen soittotuntien aloittamista. Haastateltava täyttää

kriteerin mutta hän ei ollut silti välttämättä paras mahdollinen haastateltava. Toimittajan pitää olla kriittinen valitessaan lähteitään. Ammattitaitoinen toimittaja kiinnittää huomiota esimerkiksi lähteiden merkittävyyteen, olennaisuuteen, riippumattomuuteen, asiantuntemukseen ja tiedontasoon. (Seuri 2020, 81).

Haastateltava oli jutun ilmestymishetkellä opettanut kitaransoittoa vasta seitsemän vuotta. Ilmiö on todennäköisesti ollut olemassa jo silloin, kun hän itse aloitti opettamisen. Haastateltava kannattaa valita tarkoin ja jutun tarkoitusta silmällä pitäen. Toimittajan ei pitäisi tyytyä ensimmäiseen löytämäänsä haastateltavaan. Sellainen ei ole välttämättä paras tietolähde aiheelle ja parhaan haastateltavan löytäminen edellyttää taustatutkimusta. (Flemming, Hemmingway, Moore & Welford 2006, 41.)

Jos juttuun olisi valittu haastateltavaksi vanhempi opettaja, joka olisi aloittanut opettamisen ennen kuin YouTuben opetusvideot yleistyivät, olisin saanut paremman käsityksen ilmiön kehittymisestä. Pitempään opettanut haastateltava olisi todennäköisesti osannut esimerkiksi kertoa, miten opetusvideot ovat vaikuttaneet opettamiseen, milloin hän opetti ensi kerran kitaristia, joka oli aloittanut soittamisen YouTuben opetuksessa ja onko ilmiö yleistymään vai rauhoittumaan päin. Haastateltavat vaikuttavat suoraan siihen, millainen juttu on mahdollista tehdä. Haastateltavan valinta vaikuttaa siihen, millaisiin suuntiin haastattelua voi kuljettaa ja maailmoihin, joita jutussa voi käsitellä. (Seuri 2020,37.)

Minun olisi pitänyt kirkastaa itselleni haastattelukysymyksiä kirjoittaessa tarkemmin, mitkä asiat minun täytyy jutun kirjoittamista varten selvittää ja muotoilla kysymykseni sen mukaisesti. Nyt en saanut vastausta niihin kysymyksiin, joita olin tullut hakemaan. Mitä tarkemmin toimittaja pystyy määrittelemään haastattelun tavoitteet ja näkökulman itselleen, sitä todennäköisemmin haastattelu onnistuu ja lopputuloksena on hyvä juttu. (Seuri 2020, 41). Haastateltava kertoo, että alle puolet hänen oppilaistaan on aloittanut soittamisen ensin itse kotona. Haastateltavalta olisi pitänyt kysyä, kuinka moni hänen oppilaistaan on aloittanut soittamisen ensin opetusvideoita katsomalla. Sen sijaan kysyin, kuinka moni on aloittanut soittamisen kotona ennen kitaratunneille suuntaamista. Kyse on aivan eri asiasta. Olen yrittänyt kartoittaa ilmiön yleisyyttä, mutta huonon kysymyksenasettelun takia, asiantuntija vastasi asian vierestä. Tarkkarajaiset ja napakat kysymykset auttavat toimittajaa johdattamaan haastattelun haluttuun suuntaan. Toimittajan kannattaa pohtia, mitä haastateltava mahdollisesti vastaa kuhunkin esitettyyn kysymykseen. Haastattelukysymysten ei tarvitse vetää koko ajan tiukasti samaan suuntaan, kunhan toimittaja pystyy pitämään haastattelun päämäärän mielessään ja langat käsissään. (Seuri 2020, 135.)

En ole myöskään ymmärtänyt ottaa huomioon sitä, että haastateltava ei ole välttämättä asiassa kovin puolueeton. Haastateltavan mahdolliset kertomismotiivit on hyvä ottaa huomioon, koska ne voivat värittää lähteen kertomia tietoja. Tämä vaara on hyvä tiedostaa jo ennalta, jotta toimittaja pystyy arvioimaan haastateltavan antamien tietojen luotettavuutta. (Muraja 2017, 51.) Haastateltava on yrittäjä, joten hänellä on taloudellinen kannustin puhua ilmaisista opetusvideoista kielteisesti. Toinen mielipide tai itseoppinut kitaristi olisi tuonut juttuun tasapainoa. Toimittajat jahtaavat totuutta hankkimalla tietoa. Tiedonhankinta on yksi journalistisen prosessin tärkeimmistä ja vaikeimmista työvaiheista. Sen lisäksi, että toimittajan pitää osata löytää tietoa, hänen pitää osata myös erottaa faktat fiktiosta sekä suhtautua lähteisiinsä kriittisesti. (Suhola, Turunen & Varis 2005, 77–78.)

Jutun tavoite oli selvittää voiko koko ajan yleistyvien opetusvideoiden avulla opetella minkä tahansa taidon ja voiko niistä olla opetukselle hallaa. Ennen kuin otin yhteyttä keeneenkään, pohdin, millaisia asioita ihmiset ylipäättään opettelevat netissä. Yritin myös arvioida, millaisia taitoja ei välttämättä kannata opiskella ilman opettajan läsnäoloa. Olin oikeassa siinä, että kitaran soittaminen on tällainen asia mutta juttuun olisi ehdottomasti kannattanut keksiä toinen esimerkki, eri taitoalueelta. Erilaiset esimerkit olisivat avanneet jutun näkökulman lukijoille huomattavasti selvemmin. Nyt juttu näyttää kertovan vain siitä, että nimenomaan soittamista ei kannata opetella opetusvideoiden avulla.

Kirjoittaminen

Jutussa ei ole hyödynnetty läsnäoloa lainkaan, vaikka haastattelu tehtiin kasvotusten. Havainnointi on tehokas tiedonhankintakeino. Haastateltava kertoi, että itseopiskelu voi johtaa rasitusvammoihin koska opetusvideot eivät puutu soittajan virheelliseen soittoasentoon. Hän näytti esimerkin virheellisestä soittoasennosta, joka voi johtaa ongelmiin. Havainnoin voi varmentaa asioita ja ne voivat auttaa toimittajaa keksimään lisää oleellisia kysymyksiä. Omin silmin nähty tilanne lisää raportoinnin uskottavuutta ja tuo tapahtumat lähemmäs lukijaa (Jaakkola 2013, 95). En kuitenkaan kuvailut näkemääni juttuun, vaikka se olisi antanut lukijalle selkeämmän mielikuvan siitä, millainen virheellinen soittoasento on.

En ole avannut lukijalle myöskään kaikkia termejä. Haastateltava käyttää sitaatissa vierasanaa riffi. Termi tuskin avautuu kaikille lukijoille, vaikka moni on kuullut sen ennenkin. Kuten Lauri Kotilainen (2003, 100) niin kauniisti erikoissanastosta aikoinaan sanaili: “Jos käytät, käytä säästellen ja harkiten. Suomen kielessä on yli miljoona sanaa. Niilläkin pärjää aika pitkälle ilman hienolta kuulostavia stii knafuulioita”.

Juttu ei ala kiinnostavimmilla tiedoilla vaan epäolennaisilla taustoilla. Jutun on tarkoitus kertoa, millaisia haittavaikutuksia opetusvideoilla voi olla soittamisen opettelulle. Asia on nostettu sekä otsikkoon että ingressiin ja tämä kiinnostanee juttuun tarttuvaa lukijaakin eniten. Journalistisessa tekstissä asioilla on tärkeysjärjestys, vaikka kaikki mukaan valitut elementit ovat tärkeitä (Suhola, Turunen & Varis 2005, 127).

Jutun aloitus on ongelmallinen: ”Musiikkipedagogi Lotta Kosola opettaa Lahden musiikkiopistolla klassista kitaraa seitsemättä vuotta”. Haastateltavan esittely ei ole kiinnostava avaus. Kirjoittajan kannattaa panostaa tekstin alkuun. Kun jutun alkuun saa ladattua odoituksia ja panoksia, juttu saa ylläpidettyä lukijan kiinnostusta (Rentola 2010, 79). Opettajani Miisa Jääskeläinen kertoi aivan ensimmäisellä kirjoituskurssilla Haaga-Heliassa, että aloittelevat toimittajat aloittavat tekstinsä kertomalla haastateltavan pätevyydestä. Auts, perille meni.

Ingressi yrittää herätellä lukijan kiinnostusta maalaillemalla pientä vastakkainasettelua: ”Kitaransoiton opettaja Lotta Kosola ei tyrmää opetusvideoita, mutta itseopiskelussa on myös riskinsä”. Ingressi summaa jutun ytimen napakasti. Siinä yritetään myös vakuuttaa lukija haastateltavan pätevyydestä. Ingressissä on yritystä, mutta se ei onnistu herättämään riittävän voimakasta uteliaisuutta. Ingressiin nostetaan jutun tärkeimmät yksityiskohdat. Laajat taustat, henkilöitten pikkutarkat esittelyt ja muut selittelyt eivät ole tällaisia tärkeitä yksityiskohtia. (Suhola, Turunen & Varis 2005, 132.)

3.1.4 Reflektointi

Jos joku havaitsee näiden juttujen välillä kehittymistä, niin hänellä on tarkemmat silmät kuin minulla. Arvioin kahta ensimmäiseksi esiteltyä juttua yhdessä, koska niissä on samanlaisia ongelmia.

Juttujen ideana on tarjota ratkaisuja arkipäiväisiin ongelmiin ja vastauksia tarjoaa molemmissa tapauksissa yksittäinen yrittäjä. Tämä oli ennen opiskelua hyvin tyypillinen lähtöasetelma jutuilleni. Neuvokeissa ei ole mitään vikaa, ja niitä näkee lehdissä tämän tästä. Ongelmallista oli lähdekriittisyyden puutteeni. En ymmärtänyt haastaa haastateltavien lausuntoja lainkaan, vaan kirjasin aina kaiken mukisematta muistiin.

Haastateltavat on valittu tavoitettavuus edellä. Minun olisi pitänyt perehtyä heidän osaamiseensa tarkemmin ja tarkastella useampia vaihtoehtoja. Molemmat haastateltavat ovat kyllä osanneet vastata kysymyksiini, eikä jutuissa ilmennyt asiavirheitä. Tästä huolimatta olisin voinut löytää paremman haastateltavan, jos olisin nähnyt enemmän vaivaa. Minulla

olisi ollut aikaa tehdä myös taustahaastattelut, mikä olisi voinut parantaa juttujen antia ja parantaa juttujen rajausta.

En havaitse kehittyneeni kirjoittajana juttujen julkaisuvälin aikana. Juttuja ei ole jäsennellyt järkevästi. Tärkeintä asiaa ei ole nostettu kummassakaan jutussa kärkeen. Kärkeen ei ole nostettu edes toiseksi kiinnostavinta pointtia. Molemmat jutut alkavat haastateltavan esittelyllä, mikä ei ole kiinnostava avaus.

Käytin tuolloin runsaasti sitaatteja. Ajatukseni oli, että haastateltavan ääni pitää kuulua jutussa mahdollisimman paljon. En pohtinut sitaattien sisällöllistä arvoa tai sitä, olisinko osannut kirjoittaa haastateltavan kertoman paremmin itse.

En ole muokannut haastateltavien sitaatteja riittävästi. En ole selittänyt vierassanoja, poistanut turhia sanoja tai selkiyttänyt lauserakenteita. En esimerkiksi poistanut koskaan sitaateista täytesanaa "se", vaikka lause olisi toiminut paremmin ilman. Rehellisesti en ollut täysin selvillä siitä, kuinka paljon sitaatteja saa muokata.

Ikään kuin runsas määrä siistimättömiä sitaatteja ei olisi jo tehnyt teksteistäni vaikeatajuisia, minulla oli myös tapana kirjoittaa niiden edelle virke, jossa selostin valmiiksi auki, mitä haastateltava pian sanoo. Ajattelin, että tämä tekee tekstistä helposti ymmärrettävämmän. Todellisuudessa tämä oli melkoista lukijan aliarviointia ja teki teksteistä pitkästyttäviä.

4 Koulu

4.1 Nihkeän haastateltavan väijytys

4.1.1 Työtapamenetelmät

Seuraavaksi analysoin ensimmäisen koulutehtäväni. Artikkelin antaa parhaan mahdollisen käsityksen siitä, miten nopeasti aloin kehittyä toimittajana, kun juttuprosessin osaksi tuli opettaja ja tueksi luokkatoverit. Törmäsin juttuprosessissa moniin hankaluuksiin, jotka opettivat minulle paljon uutta.

Aloitin opiskeluni syksyllä 2020 Miisa Jääskeläisen kurssilla Journalistinen kirjoittaminen. Kurssin aikana piti kirjoittaa juttu ennalta määrätyn sanan inspiroimana. Sanani oli roska. Muutaman pohdinnan ja mutkan kautta päätin selvittää, millaisia vaikutuksia huonoilla lahjoituksilla on järjestöille, jotka toimivat lahjoitetun tavaran voimin. Valitsin Suomen Punaisen Ristin (SPR) Kontti-kirpputorit. Kontissa myytävät tuotteet tulevat lahjoituksina ja arvioin, että heillä on runsaasti kokemusta juttuni näkökulmasta. Juttu oli kaatua aivan alkumetreillä SPR:n nihkeään asenteeseen.

Otin yhteyttä paikalliseen Kontti-myymälään. Halusin haastatella työntekijää, joka osallistuu lahjoitusten lajittelemiseen. Arvioni oli, että tällaisella työntekijällä olisi kaikkein paras käsitys siitä, millaista tavaraa lahjoituskasseihin päätyy ja millaista tavaraa he joutuvat heittämään roskiin. Kontin pomoporras ei perustanut näkökulmastani tai toiveistani haastateltavan suhteen. Viesti oli, että kaikki lahjoitukset ovat heille yhtä arvokkaita ja ainoastaan pomot puhuvat medialle. Lopulta sain haastateltavaksi Vantaan Kontti-päällikön. Haastattelu tehtiin Lahden Kontti-myymälässä kasvotusten.

Haastattelin juttuun puhelimitse myös lapsiperheitä avustavan Hope ry:n toiminnanohjaaja.

Valmis juttu julkaistiin Etelä-Suomen Sanomissa 3. marraskuuta otsikolla: "Suoraan roskiin jopa kolmannes".

4.1.2 Analyysi

Tiedonhankinta

Tiedonhankinnan osalta onnistuin aiempaa paremmin. Häkellyin siitä, miten kielteisesti Kontin johtaja suhtautui juttuuni ja kysymyksiini. Hän kieltäytyi kertomasta, paljonko

lahjoitustavaraa päätyy roskiin ja ilmoitti jyrkästi, ettei heillä ole velvoitetta kertoa asiaa julkisuuteen.

Kun soitin Kontin myymälään ja kerroin, että haluaisin haastatella esihenkilön sijasta tavallista työntekijää, vastaus oli ehdoton ei. He ilmoittivat, että ainoastaan esihenkilöt saavat puhua medialle, jotta puheet ovat varmasti ”korrekteja”. Yritin perustella kantaani sillä, että lajitteluun osallistuvalla työntekijällä olisi asiasta käytännön kokemusta ja paras tuntuma tämänhetkiseen tilanteeseen. Sama vastaus. Päälimmäinen huoli ei tuntunut olevan se, onko haastateltava pätevin vastaamaan kysymyksiin vaan se, ettei hän sano mitään mikä poikkeaa pomojen linjasta. Jos viestintäjohtaja, -avustaja, tai -konsultti yrittää sanelulla haastattelulle ehtoja, muuttaa toimittajan valitsemaa näkökulmaa, kirjoittaa toimittajalle valmiita haastattelukysymyksiä tai toimia portinvartijana haastattelijan ja haastateltavan välillä, toimittajan kannattaa olla hereillä ja suhtautua tällaisiin yrityksiin terveellä skeptisyydellä. (Seuri 2020, 91.)

Lopulta sain haastateltavaksi Vantaan Kontti-päällikön, joka oli tulossa käymään Lahden myymälässä. Tiesin, että juttu kuivuu kasaan, jollei haastateltava myönnä sitä, että he saavat myös kelvottomia lahjoituksia. Tiesin myös Kontin johtajan kanssa käydyn sähköpostinvaihdon perusteella, että haastateltava aikoo vähätellä huonojen lahjoitusten määrää kaikin keinoin ja saisin tehdä hartiavoimin töitä saadakseni haastateltavasta mitään irti. Maailma on pullollaan virallista ja epävirallista tietoa, josta suuri osa on julkista. Kun henkilölähde kieltäytyy paljastamasta toimittajalle jotakin kiusallista, maailmasta löytyy monenlaisia dokumentteja, joilla toimittaja voi tilkitä tietämykseensä jääneitä aukkoja. (Kuutti 2001, 86.)

Koska toimittajat yleensä kääntyvät asiantuntijoiden puoleen siksi, että nämä tietävät käsiteltävästä asiasta toimittajaa enemmän, haastateltavalla on haastattelutilanteessa lähes poikkeuksetta tietoylivoima. Toimittajan on aina valmistauduttava haastatteluun mahdollisimman perusteellisesti. (Seuri 2020, 79.) Yritin kuroa tietoalivoimaa umpeen keräämällä mahdollisimman hyvät pohjatiedot ennen haastattelua.

Perehdyin Kontin toimintaan lukemalla aiheesta niin paljon kuin pystyin. Luin vanhoja juttuja, vuosikertomuksia, sosiaalisen median julkaisuja ja perehdyin siihen, mitä he kertovat toiminnastaan nettisivuilla. Asioihin perehtynyt toimittaja pystyy näyttämään henkilöläheteelle haastattelutilanteessa, ettei toimittaja niele mitä tahansa vastauksia. (Kuutti 2001, 81–82.) Löysin Kontin vuosiraportin, johon perehtyminen oli lopulta ratkaiseva tekijä uutisen löytämiseksi.

Vuosiraportissa kerrottiin, kuinka monta tonnia tekstiilejä Kontin myymälöissä oli edellisvuonna yhteensä myyty ja paljonko se teki prosentteina. Raportissa luki myös, kuinka monta tonnia ja prosenttia lahjoituksista meni tukkumyyntiin ja ulkomaanapuun. Numeroiden perässä luki, että 33 prosenttia lahjoitetuista tekstiileistä päätty tekstiilijätteeksi. Bingo. Numeroiden perusteella oli helppo laskea, kuinka paljon tekstiilijätettä se tekee: 633 tonnia. Laadin kysymysketjun tämän tiedon ympärille. Kun asiakokonaisuudet ovat hallinnassa, toimittaja voi rakentaa haastattelulle käsikirjoituksen, mikä tukee hänen päämääriään. Tavoitteet kirkastuvat käsikirjoitusta laatiessa. Käsikirjoituksen toimittaja voi hahmottaa haastattelulle erikokoisia tavoitteita. Tavoite voi kattaa koko haastattelun, tietyn teeman tai yksittäisen kysymyksen. (Seuri 2020, 133.)

Haastattelu

Taustatöiden on tarkoitus tasoittaa tietoalivoimaa ja löytää reittejä, joiden kautta toimittaja voi iskeä kiinni aidosti kiinnostaviin kysymyksiin. Ne voivat olla esimerkiksi asioita, joista haastateltava ei välittäisi puhua. (Seuri 2020, 80). Tiesin, että haastateltava joutuu myöntämään, että lahjoituksista merkittävä osuus päätty jätteeksi. Vaihtoehto olisi ollut kiistää heidän itsensä laatimien numeroiden paikkansapitävyys. Määrän vähätteleminenkin olisi näyttänyt oudolta, koska puhe oli sadoista tonneista pelkästään tekstiilijätettä.

Alkuun esitin muutaman lämmittelykysymyksen Kontin toiminnasta ja lahjoituksista. Haastateltava kehu lahjoituksia joka käänteessä kuten olin arvellutkin. Avauskysymys on harvoin erityisen tärkeä haastattelun tavoitteiden kannalta (Seuri 2020, 189).

Kun olimme päässeet vauhtiin, kysyin, lahjoitetaanko heille paljon huonolaatuista tavaraa, mikä ei kelpaa myytäväksi. Hän vastasi juuri kuten oletinkin: ei juuri lainkaan. Jos olisin valmistautunut haastatteluun huonosti, en olisi välttämättä saanut hänestä irti muunlaista vastausta. Kuutin (2015, 44) mukaan se, pitääkö jokin kerrottu asia paikkansa, riippuu merkittävästi toimittajien käyttämistä lähteistä ja niiden luotettavuudesta. Taustatyön ansiosta tiesin, ettei haastateltava puhu totta.

Esitin ketjun pääkysymyksen: "SPR:n viimeisimmän vuosiraportin mukaan 33 prosenttia teille tulevista tekstiililahjoituksista menee suoraan roskiin. Laskujeni mukaan se tekee 633 tonnia tekstiilijätettä. Eikö se sinusta ole paljon?"

Haastateltava ei nähnyt vaihtoehtoja ja myönsi tiedon oikeaksi. Tiesin jo ennalta, ettei kysymyksen asettelu jätä haastateltavalle enää vaihtoehtoja. Kysymys voi olla eräänlainen

kohtalonhetki, jolloin haastateltavalla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin tunnustaa tosiasiat. (Seuri 2020, 132.)

“Jätekulut ovat iso menoerä, sen voin myöntää suoraan...”

Haastattelin juttuun myös Hopen toiminnanohjaaja. Hopen näkemys roskamaisista lahjoituksista oli paljon kielteisempi ja suhtautuminen juttuni näkökulmaan myönteisempi. Hopen taloudelliset resurssit eivät ole yhtä suuret kuin SPR:n ja näin ollen suoraan roskeisiin joutavat lahjoitukset nakertavat heidän toimintaansa kipeämmin.

Järjestön toiminnanjohtaja suostui jopa tarkistamaan juttua varten, kuinka kalliiksi kelvottomat lahjoitukset heille edellisvuonna tulivat. Toiminnanohjaaja kertoi kouriintuntuvin esimerkein, mitä kaikkea lahjakasseista on pahimmillaan löytynyt. Jätelasku ja toiminnanohjaajan esimerkit toivat juttuun väriä ja konkretiaa siitä, mitä huonoilla lahjoituksilla esimerkiksi tarkoitetaan.

Kirjoittaminen

Tekstin osalta juttu on aiempia laadukkaampi kuin aiempani. Olen käyttänyt selvästi tiukempaa seulaa sitaattien valintaan. Aiempien juttujen rakenne oli pitkälti leipätekstin ja sitaatin vuorottelua, tässä jutussa kukin haastateltava puhuu kerran tai kaksi ja jokaisen sitaatin takana on peruste.

Jutun rakenne on selkeämpi. Uutisellisin sisältö eli Kontin jättimäinen läjä tekstiilijätettä on jutun kärjessä ja taustoittavampi osuus lopussa. Ilmiötä käsitellään monelta kannalta ja erilaiset näkemykset tulevat kerrotuksi. Kontin päällikön näkemys on, että lahjoitukset ovat toiminnan elinehto ja liian korkeat standardit lahjoituksille, voisivat vaarantaa niiden saamisen. Hopen näkemys puolestaan on, että huonot lahjoitukset haittaavat heidän toimintaansa koska ne kuluttavat vapaaehtoisten aikaa ja järjestön taloudellisia resursseja. Jutussa on konkreettisia esimerkkejä siitä, mitä kurjaa vapaaehtoiset ovat lahjakasseista löytäneet (käytetty vaippa, hiirenpapanoiden peittämiä vaatteita ja rikkiäisiä astioita). Jutussa tarjotaan myös opastusta siihen, millaista harkintaa lahjoittajilta toivotaan. Juttu ei siis pelkästään kerro ongelman olemassaolosta vaan tarjoaa myös ratkaisuja.

Juttu on helposti ymmärrettävä. Lauseet ovat lyhyitä ja yksinkertaisesti muotoiltuja eikä mukana ole vaikeita lainasanoja.

Reflektointi

Olen ylpeä tästä tekstistä monellakin tapaa. Jutussa on harpattu aivan uudelle tasolle tiedonhankinnan, kirjoittamisen ja haastattelemisen osalta.

Taustatöiden tekeminen palkittiin ja löysin uutisen. Olen tyytyväinen, että sain haastateltavan tunnustamaan sen, mitä lähdin tavoittelemaan. Se ei olisi onnistunut ilman vuosiraportista löytämiäni numeroita. Jos en olisi nähnyt vaivaa taustatöiden tekemiseen, ilmiö olisi rajautunut huomattavasti pienemmän toimijan eli Hopen toimintaan.

Tietolähteet on avattu jutussa selvästi ja teksti etenee loogisesti uutisesta taustoittamiseen. Sitaatteja on käytetty harkitusti ja niiden valitsemiseen on käytetty harkintaa. Virkkeet ovat napakoita, eikä joukossa ole hämmentäviä vierassanoja sekoittamassa pakkaa.

Onnistuin hankkimaan juttuun monipuolista tietoa ja jutussa on tuotu selvästi esiin kahden erilaisen toimijan suhtautuminen kuvattavaan ilmiöön.

Halusin selvittää, kohtelevatko jotkut hyväntekeväisyysjärjestöjen lahjoituslaatikoita kuin jätessäiliöitä ja sain vastauksen. Kontin myymälänhoitaja kertoi, että lahjoituksina tulee käytettyjä postikortteja ja ihmisten valokuvia. Hopen toiminnanohjaaja kertoi löytäneensä lahjoituskassista käytetyn vaipan, pesemättömiä alusvaatteita ja tekstiilejä, joissa on hii-renpapanoita. Hän kertoi, että puolet tavaroista menee suoraan roskiin. Kontin vastaukset eivät olleet yhtä jännittäviä mutta vajaa 700 tonnia tekstiilijätettä antoi kuitenkin jonkinlaisen mielikuvan kelvottomien lahjoitusten mittakaavasta. Koen, että todistin sen, mitä lähdin etsimään.

Toivon, että olisin pinnistellyt kovemmin sen eteen, että olisin saanut juttuun mukaan myös sen, mitä tuollainen kasa tekstiilijätettä tekee euroissa. Arvioisin, että joku jossain olisi osannut kertoa, mitä tuollainen tekstiilikasa voisi tehdä euroissa.

Haastattelutilanteessa olisin voinut olla tiukempi. Haastateltava myönsi sen, mitä tavoitelin, mutta olisin voinut yrittää saada hänestä enemmän irti.

5 MTV Uutiset

5.1 Hämmäntävää tiedonhankintaa

5.1.1 Työtapamenetelmät

Toinen valitsemani juttu julkaistiin MTV Uutisten nettisivuilla. Pääsin MTV Uutisten kesätoimittajaksi kesäksi 2022 ja työskentelin siellä sen jälkeen lähes kaksi vuotta.

Valitsemani juttu on kirjoitettu juuri ennen kuin irtisanouduin. Valitsin jutun, koska se on viimeinen laajempi teksti, jonka kirjoitin ennen lähtöäni. Juttu antaa käsityksen siitä, mikä tasoni oli ennen työpaikan vaihtamista. Suomalaiset hylkäävät koiransa yhä useammin: "Koira on kuin kännykkä – kertakäyttökulttuuri näkyy", julkaistiin MTV Uutisten nettisivuilla 13. tammikuuta 2024. Jutussa kerrotaan, miten ihmisten asenne koirasta luopumiseen on muuttunut sallivammaksi.

Selvitin tietopyynnöllä Ruokavirastolta, kuinka paljon erilaiset rescueyhdistykset tuovat Suomeen koiria ulkomailta. Tutkin myös koirien myynti-ilmoituksia ja määrää Tori.fi-sivustolla ja Facebookissa. Lähetin eri puolella Suomea toimiville eläinsuojeluyhdistyksille sähköposteja, joissa tiedustelin, onko heillä havaintoja siitä, että ihmiset luopuvat koiristaan aiempaa enemmän ja aiempaa heppoisemmin perustein.

Haastateltavaksi valitsin tietokirjailija Katariina Laineen. Hänen teoksensa *Ei kenenkään koirat* oli julkaistu vain vuotta aiemmin. Yksi kirjan teemoista ovat ihmisten asenteet koiria kohtaan.

Lopullinen juttu sisälsi Ruokaviraston tilaston, Laineen haastattelun, pätkiä eläinsuojeluyhdistysten sähköposteilla kertomista havainnoista ja koosteen nettikirpputorien koiria koskevista myynti-ilmoituksista.

Juttuprosessi kesti marraskuun puolivälistä tammikuun alkupuolelle. Sain kirjoittamiseen varattuja työvuoroja hyvin harvoin ja edistin juttua muiden työtehtävien ohella aina, kun siihen tarjoutui tilaisuus. Kun haastattelu ja muu materiaali oli viimein kasassa, sain puoli-toista työpäivää jutun kirjoittamiseen.

5.1.2 Analyysi

Tiedonhankinta

Tiedonhankinnan puolesta juttu on melko kattava. Ilmiön todentaminen on tehty huolellisesti useista toisistaan riippumattomista lähteistä. Eri lähteet ja niiltä saadut havainnot on tuotu jutussa selvästi esiin. Tiedot ovat todennäköisimmin luotettavia, kun eri lähteistä saadut yksittäiset tiedot nivoutuvat yhteen ja niiden pohjalta syntyy selkeä ja yhtenäinen kokonaiskuva (Kuutti 2001, 166–167).

Toisaalta en ole ymmärtänyt tarttua joihinkin tiedonhankinnassa ilmenneisiin tiedonjyviin, jotka olisivat voineet johtaa jutun kannalta kiinnostavien tietojen äärelle. Sain tiedonhankinnan aikana useita tietoja, joista olisi voinut aueta uusia tutkintalinjoja vähintään jatkojuttua ajatellen. Ruokaviraston tarjoaman taulukon mukaan rescueyhdistysten Suomeen tuomien koirien määrä on yhtäkkiä miltei kaksinkertaistunut vuonna 2022. Syytä tähän ei ole edes yritetty selvittää. Juttuun olisi pitänyt ehdottomasti haastatella rescueyhdistyksiä ja kysyä asiasta.

Jutussa on paljon numerotietoja kuten taulukko koirien tuontimääristä, numero viimevuosien hylkäysmääristä, myynti-ilmoitusten määrä ja hintatietoja. Numerotiedot tuovat juttuun kuin juttuun ryhtiä, mutta olisin halunnut juttuun mukaan myös esimerkkitarinan. Tarinallinen elementti olisi tuonut juttuun tunnelmaa ja avannut asiaa tunnepitoisemmin. Kotilaisen mukaan (2003, 25–27) jokainen hyvä lehtijuttu sisältää tarinan. Hyvä tarina tekee jutusta mieleenpainuvamman, pitää lukijan paremmin otteessaan ja tekee vaikeammastakin aiheesta helpommin ymmärrettävän.

Löysin erään eläinsuojeluyhdistyksen Facebook-tililtä kertomuksen koirasta, jonka omistajat olivat väitetysti hylänneet hissiin. Otin yhteyttä kyseiseen eläinsuojeluyhdistykseen ja pyysin heitä kertomaan koiran tarinan juttua varten, mutta he olisivat suostuneet kertomaan toiminnastaan vain yleisellä tasolla. En saanut heitä suostuteltua muuttamaan mieltään.

Haastattelut

En ehtinyt lukea Laineen kirjaa ja uskon, että olisin saanut haastateltavasta enemmän irti, jos olisin sen tehnyt. Asiantuntijan ja eläinsuojeluyhdistysten lisäksi juttuun olisi pitänyt kuulla muitakin, sillä ilmiötä ei tutkittu tasapuolisesti. Juttu olisi ollut tasapuolisempi, jos olisin ottanut yhteyttä muutamiin myynti-ilmoituksen laatijoihin ja kysynyt heiltä, miksi he

luopuvat lemmikistään. Lähteillä on suora vaikutus siihen, kuinka tasapuolisesti ja monipuolisesti asioita käsitellään, ja millaisia vaihtoehtoisia näkökulmia juttuun saadaan mukaan (Muraja 2017, 36).

Olen suhtautunut joihinkin haastateltavan esittämiin väitteisiin myös turhan kriiikkittömästi. Arvioisin, että olen luottanut tietokirjailijan titteliin melko vahvasti. Toimittajan on pohdittava kriittisesti lähteittensä kertomisintressejä ja varmistettava, että kerrotut tiedot pitävät paikkansa. Jos lähteiden kertomat mielipiteet ja näkemykset valuvat toimittajan höveliyden takia lehteen asti, vaarana on, että yleisö mieltää ne perusteettomasti faktoiksi. (Kuutti 2015, 46.)

Räikein haastatteluvirhe on nähdäkseni jutun lopussa. Huomasin ristiriidan haastateltavan puheiden ja saamieni numerotietojen välillä. Kysyin, onko Suomeen järkeä tuoda yhä enemmän rescuekoiria ulkomailta, jos suomalaiset kerran luopuvat koiristaan yhä heppoisemmin perustein. Laine totesi, että Suomeen tuodaan todellisuudessa kymmeniä tuhansia koiria vuodessa rajan yli ja rescueyhdistysten tuoma määrä on siihen nähden pieni. Tämä ei ole nähdäkseni riittävä peruste tuoda niitä lisää, joten kysyin samaa uudelleen.

“Uskon ja tiedän, että kiinnostus adoptoida nimenomaan rescuekoira on noussut, eikä ottaa kasvattajalta juuri siksi, että se on eettinen valinta”. Tuokaan ei vastaa kysymykseeni mutten jankuttanut enempää. Kuuttiin mukaan (2001, 130) juuri tällaisissa tilanteissa on hyvä olla sinnikäs. Jos haastateltava yrittää kiertää kysymyksen, se on harvoin merkitykseton tai huono. Jos haastateltava yrittää esimerkiksi välttyä ottamasta kantaa asiaan liittyviin ristiriitoihin, syy kannattaa ottaa selvittää.

Toisaalta Seuri muistuttaa (2020, 208), että haastateltavalla on oikeus vastata kysymyksen Haastatteluun suostuminen ei tarkoita, että haastateltavan pitää tanssia toimittajan pillin tahtiin.

Eläinsuojeluyhdistyksiä kuultiin ainoastaan sähköpostilla. Ajallisesti tämä oli kätevin haastattelutapa tähän tilanteeseen, kun työvuorolista ei mahdollistanut muuta. Haastattelutyökaluna sähköposti on kuitenkin keho. Se vaikeuttaa jatkokysymysten esittämistä ja poistaa havainnoinnin ja luontevan vuorovaikutuksen mahdollisuuden kokonaan. Vastauksetkin jättävät yleensä toivomisen varaa. Sähköpostihaastattelu ovat esimerkiksi toimittaja Olli Seurille (2020, 28) mahdottomalta tuntuva ajatus. Sähköpostihaastatteluista puuttuu vuorovaikutteisuus eikä toimittaja voi todellisuudessa edes varmuudella tietää, kuka vastauksen kirjoitti.

Kirjoittaminen

Jutun aloitus on kömpelösti muotoiltu. Ingressi kuuluu: "Haikain mielin etsimme koirallemme hyvää loppuelämän kotia muuttuneen elämäntilanteen vuoksi". Näillä sanoilla alkavat useimmat ilmoitukset, joissa suomalaiset koiranomistajat yrittävät etsiä lemmikilleen uutta perhettä.

Olen yrittänyt herätellä lukijoiden kiinnostusta kertomalla ingressissä havainnon koirien myynti-ilmoituksista, joita tutkin juttua varten. Ingressi ja otsikko onnistuvat kyllä tiivistämään yhdessä sen, mistä jutussa on kyse. Toimittaja Lauri Kotilaisen (2003, 87.) mielestä hyvä ingressi on hyvän otsikon jatke ja juuri ingressi kertoo lukijalle viimeistään, onko juttu lukemisen arvoinen. Ingressissä käydään läpi jutun tärkeimmät yksityiskohdat. Suhola ja kollegat (2005, 132.) puolestaan kirjoittivat, että ingressin pitää kertoa jutun keskeiset yleistyksiset ja johtopäätökset, jottei niihin tarvitse palata enää jutun lopussa.

Tämän jälkeen tekstin ongelmat alkavat toden teolla. Jutussa selostetaan pitkällä kappaleella, miten juttu tehtiin, keitä kaikkia kuultiin, mikä toimi jutun inspiraationa, esitellään haastateltava ja kerrotaan, miten hän on asiaan vihkiytynyt. Tutkivien juttujen tekotapakuvausissa ei ole sinällään mitään pahaa tai erikoista. Ne auttavat yleisöä arvioimaan juttua ja siinä tehtäviä johtopäätöksiä (Kuutti 2001, 179).

Tämä haukotuttava kappale on kuitenkin aivan jutun alussa, mikä on ongelmallista. Ilman vetävää alkua jutulla ei ole lukijoita. Lukijat jättävät useimmat tekstit kesken ja loppuun asti lukeminen on harvinaista. (Kaseva, Rätty & Seuri 2023, 186.)

Taustojen avaamisen jälkeen, kerrotaan jutun keskeisin havainto: "Vaikuttaisi siltä, että suomalaiset ovat valmiita luopumaan koiristaan aiempaa herkemmin. Tilastojen perusteella rescueyhdistykset myös tuovat Suomeen yhä enemmän koiria etsimään koteja". Otsikko ja ingressi kertovat yhdessä tämän johtopäätöksen heti kärkeen eli tässä on toistoa. Voisinpa sanoa, että lopetin jankuttamisen siihen.

Toistan tämän asian leipätekstissä hieman eri tavoin muotoiltuna viidesti ennen ensimmäistä väliotsikkoa. Taitava toimittaja kirjoittaa tiivistä ja johdonmukaista tekstiä, mikä etenee johdonmukaisesti virkkeestä toiseen niin, että jokainen uusi kappale vie kerrontaa eteenpäin. (Jaakkola 2013, 106.)

Jutun suurin ongelma on, ettei se saavu oikein minkäänlaiseen johtopäätökseen. Juttu kertoo vain sen, mikä todetaan jo otsikossa (ja monen monituista kertaa sen jälkeen):

ihmiset hylkäävät koiransa yhä heppoisemmin perustein. Vaikka hylkäämisilmiö saa jutun tiedonhankinnasta lujaa vahvistusta monista lähteistä, ilmiön mahdolliset vaikutukset jäävät arvailujen varaan. Jutussa avataan heiveröisesti sitä, mitä ilmiön taustalla mahdollisesti on ja kaikkea toki on mahdoton mahduttaa samaan juttuun. Kuutin mukaan (2001, 166) erityisesti uutisjournalismille on tyypillistä, että yksittäisiä tietoja kerrotaan sellaisenaan, sirpalemaisina ja irrallisina. Kokonaiskuva rakennetaan harvoin, ja vielä tätäkin harvemmin journalistit tekevät selvittämiensä tietojen pohjalta omia johtopäätöksiä. Kuutti jatkaa, ettei tällainen ote riitä tutkivassa journalismissa. Toimittajan on arvioitava, mitä löydettyt faktat merkitsevät. Juttu olisi ollut kiinnostavampi, jos olisi selvittänyt myös sitä, millaisia vaikutuksia ilmiöllä on ja se olisi ollut helpompi paketoita kiinnostavampaan muotoon.

Kaikki eivät jaa Kuutin näkemystä. Muraja (2017, 47) kirjoittaa, ettei tietojen paikkansapitävyys takaa sitä, etteikö juttu voisi olla virheellinen kokonaisuudessaan. Murajan mukaan toimittajien asiasta tekemät tulkinnat ja johtopäätökset heikentävät kaikki kokonaisuuden todenmukaisuutta. Tietojen paikkansapitävyyttä laskevat lisäksi puuttuvat tiedot, tietojen virheellinen yhdistely, arvottaminen ja painottaminen.

Ilmiö jää lukijalle jokseenkin etäiseksi, koska asiaa käsitellään pelkästään yleisellä tasolla. Juttu olisi ollut vaikuttavampi, jos mukaan olisi saatu yksilöllinen, oikean rescuekoiran tarina. Tarinallisuus lisää tekstin ilmaisuvoimaa ja tekee siitä lukijalle houkuttelevamman. Asiat saavat tarinoissa luontevan draaman kaaren, jonka lukija jaksaa lukea alusta loppuun. Lukijalle on myös helpompi selvittää asioiden kulkua seikkaperäisesti tarinan avulla. (Jaakkola 2013,95.)

Jutussa on ongelmia myös selkeydessä ja johdonmukaisuudessa. Käytän ensin koko jutun ajan johdonmukaisesti muotoilua rescueyhdistys ja rescuekoirat. Jutun viimeisessä kappaleessa siirryn kuitenkin yhtäkkiä käyttämään muotoilua rescue-yhdistys ja rescuekoirat. Ilmauksen voi kirjoittaa yhdysmerkillä tai ilman (Kielikello 2019). Vaikkei kumpikaan muotoilu ole väärä, yhteneväinen linja olisi suotava. Lisäksi termiä rescuekoira ei ole avattu lukijoille, vaikka sen voi mieltää monella tavalla ja sanan selittäminen olisi siksi perusteltua (Kielikello 2019).

Virkkeiden viittaussuhteiden pitäisi olla lehtikielessä aina loogisia (Jaakkola 2013, 106). Lukijaa hämmennetään myös haastateltavaan viitatessa. Viitaan sanalla "hän" kohdissa, joissa haastateltavaan pitäisi viitata sukunimellä.

Reflektointi

Tämä juttu on osoitus siitä, ettei kehitys ole lineaarista. Kirjoittamisen osalta se on kaaos. Teksti on huonosti jäsenneiltyä, virkkeet ovat monimutkaisia, kirjoitan saman termin kahdella eri tavalla.

Kaikkein pahinta on, että jutussa ei ole oikein minkäänlaista punaista lankaa. Näin tiedonhankintaan vaivaa. Etsin sitä useista eri lähteistä ja löysinkin. Tungin sen kaiken samaan juttuun. Laitoin esimerkiksi eläinsuojeluyhdistyksiltä saamani sähköpostivastaukset leipätekstin sekaan. Pidin ideasta tuolloin mutta lukijan kannalta olisi ollut selkeämpää, jos vastauksista olisi koostettu yhtenäinen osa juttuun.

Juttuprojekti venyi kuukausien mittaiseksi, mikä kuulostaa pitkältä ajalta. Tosiasiassa vietin sen parissa tunnin silloin tällöin ja välissä kului pahimmillaan viikkoja. Olisin mielelläni keskittynyt jutun tekemiseen kerralla ja käyttänyt siihen useamman yhtenäisen vuoron, mutta valitettavasti tällaiseen ei annettu aikaa.

Olen kaivanut ja kaivanut ja kaivanut lisää tietoa juttua varten, mutten ole missään vaiheessa pysähtynyt tarkastelemaan, mitä olen jo löytänyt ja mitä sillä kannattaisi tehdä. Tiedonhankinnassa ei tietenkään voikaan tietää ennalta, mitä tulee löytämään ja tietynlainen epävarmuus kuuluu tutkivampien juttujen tekemiseen. En tajunnut ongelmaa, enkä ole kysynyt neuvoakaan. Juttu on epäonnistunut. En tiennyt, mitä yritän sillä kertoa, joten lopulta se ei kerro oikeastaan mistään.

6 Ilta-Sanomien uutistoimittaja

6.1 Miksi haluat kertoa tämän minulle?

6.1.1 Työtapamenetelmät

Tässä viimeisessä osiossa analysoin kaksi juttua, jotka kirjoitin Ilta-Sanomien palveluksessa. Aloitin Ilta-Sanomien uutistoimittajana tammikuun 22. päivä.

Ensimmäiseksi analysoitava juttu julkaistiin Ilta-Sanomissa 13. huhtikuuta 2024 otsikolla *Lapsi sai sisä-elin-vaurion koulu-päivän aikana – koulu ei ottanut yhteyttä vanhempiin.*

Haastattelin äitiä, jonka 7-vuotias tytär oli loukkaantunut vakavasti koulupäivän aikana. Tyttö sai sisäelinvaurion pudottuaan leikkelineestä välitunnilla. Lapsi kävi putoamisen jälkeen kouluterveydenhoitajan luona, mutta terveydenhoitaja tai tytön opettaja eivät ilmoittaneet lapsen vanhemmille putoamisesta.

Juttuun haastateltiin tytön äitiä ja koulun rehtoria. Äiti ja lapsi eivät esiintyneet jutussa nimillään. Haastattelut tehtiin puhelimitse.

6.1.2 Analyysi

Tiedonhankinta

Tieto tapahtuneesta tuli suoraan lapsen vanhemmilta ja tiedonhankinta käynnistyi siis luonnollisesti puhelinhaastattelulla äidin kanssa. Vanhempi kertoi tapahtumien kulun, kellonajat ja lapsen vammat. Terveysteen liittyvät juttuaiheet ovat toisinaan journalismin kannalta vaikeita. Lääkärit, terveydenhoitajat tai sairaanhoitajat eivät tietenkään voi kommentoida potilaidensa tietoja millään tavoin.

Toisaalta, jos tietolähde luovuttaa toimittajan käyttöön potilasasiakirjoja, faktantarkistus helpottuu huomattavasti. Sairaalakäynnit, hoitotoimenpiteet, diagnoosit ja lääkelistat ovat kultaakin kalliimpia faktantarkistuksessa. Pyysin äidiltä lapsen vammoja koskevat potilasasiakirjat, jotta pystyn vahvistamaan hänen kertomuksensa. Jos siteerataan nimettömiä lähteitä, yksi lähde ei riitä. Tapahtumista pitää saada vähintään kaksi toisistaan riippumattomaa kertomusta. (Kuutti 2015, 48.)

On täysin ymmärrettävää, että vanhempi saattaa olla tällaisessa tilanteessa vihainen koululle tai sen henkilökunnalle. Äidin motiivi kertoa asiasta medialle saattaa olla kosto, joten pyrin tarkistamaan kaikki faktat mahdollisimman tarkkaan ja mahdollisimman

puolueettomasta lähteestä. Lähde ei välttämättä ole riippumaton. Lähteellä saattaa olla jokin henkilökohtainen intressi puhua toimittajalle. Intressi voi olla esimerkiksi taloudellinen, poliittinen, tunnepohjainen tai ammatillinen. Tällainen motiivi voi värittää lähteen kertomusta. Toimittajan on suhtauduttava lähteisiin kriittisesti ja tiedostaa tämä ennalta, jotta hän pystyy arvioimaan kertomuksen mahdollista vaikutusta tietojen luotettavuuteen. (Kuutti 2015, 52.) Lähdekriittisyyteen käskivät myös Journalistin ohjeet: "Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on, kun asia on kiistanalainen tai kun tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus".

Tiedonhankinta ei ole pelkästään uusien tietojen hankkimista ja tarkistamista, tiedonhankintaan kuuluu myös saadun tiedon ymmärtämistä. Esimerkiksi potilasasiakirjojen perusteellinen ymmärrys vaatii paljon aikaa ja työtä. Putoaminen oli aiheuttanut lapselle merkittävän sisäelinvaurion, mikä piti tuoda jutussa selkeästi esiin, jotta lukijat ymmärtävät tilanteen vakavuuden. Paperit olivat pullollaan lääketieteellisiä termejä, joita en ollut koskaan kuullut. Jutun kirjoittaminen edellytti useamman tunnin perehtymistä termien merkityksiin ja yleistajuistamiseen. Vaikeat käsitteet ja monimutkaisetkin prosessit täytyy selittää niin, että lukija ymmärtää kaiken ensilukemalta. (Jaakkola 2013, 91).

Koska kysymys oli vakavasta onnettomuudesta ja se langetti varjon koulun toiminnan ylle, vastapuolen kuuleminen oli tarpeen. "Jos selvästi tunnistettavissa olevan henkilön tai tahon toiminnasta aiotaan esittää tietoja, jotka asettavat tämän erittäin kielteiseen julkisuuteen, tälle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä". (Journalistin ohjeet.)

Puhelu koulun suuntaan oli välttämätöntä myös tiedonhankinnan ja faktantarkistuksen kannalta, koska jotkin yksityiskohdat kaipasivat vahvistuksen suoraan heiltä. Varmistin esimerkiksi sellaisia muiden kertomia yksityiskohtia kuin: kuinka korkea leikkitelineline on, josta lapsi putosi?

Jutun kannalta kaikkein oleellisimmat kysymykset olivat: miksei kukaan ilmoittanut vanhemmille ja kenen olisi pitänyt tehdä se. Lapsen äiti oli puhunut sekä lapsen luokanopettajan että kouluterveydenhoitajan kanssa. Kumpikin oli sitä mieltä, että vanhemmille ilmoittaminen olisi ollut toisen velvollisuus.

Merkittävä osa tiedonhankintaa on se, että kirkastaa itselleen, mitä ei tiedä. Kirjasin haastattelukysymyksiä laatiessani ylös, mitkä yksityiskohdat kaipasivat varmistusta, ja mitä halusin kaikkein kipeimmin tietää.

Kommentointivastuu on koulun rehtorilla, joten soitin suoraan hänelle.

Haastattelu

En lähettänyt puhelun edellä minkäänlaista haastattelupyyntöä, vaan soitin ilman ennakkovaroitusta. Kerroin luonnollisesti heti kuka olen, mitä mediaa edustan ja millä asialla soitan, mutta tämän enempää haastateltavan ei tarvitse ennalta tietääkään (Seuri 2020, 193).

Kokemus on opettanut, että haastateltavaa kannattaa lähestyä suorinta tietä aina kun mahdollista. Muu toimintatapa johtaa valitettavan usein siihen, että haastateltava lukee puhelimesta jonkin viiden hengen voimin laaditun tiedotteen, jossa ei oikeastaan sanota asiasta mitään. Kuutti kirjoitti, (2001, 83) että toimittajan kannattaa pitää asioita selvittäessään aluksi matalaa profiilia. Toimittaja voi menettää etulyöntiasemansa, jos asiaan liittyvät henkilöt saavat vihiä ennakkoon, että toimittaja tutkii asiaa ja edessä voi olla kiusallisia kysymyksiä.

Rehtori oli ilmeisen haluton vastaamaan juuri siihen kysymykseen, johon kaipasin kaikista kipeimmin vastausta: kenellä on ilmoitusvelvollisuus, kun lapsi loukkaantuu koulupäivän aikana? Kysyin asiaa useita kertoja eri tavoilla ja hän väisteli parhaansa mukaan.

Vaikka toimittaja muotoilisi kysymyksensä kuinka tarkkaan, tilanteet, joissa haastateltava väistää kysymyksen, ovat toimittajan työssä yleisiä (Seuri 2020, 207). Rehtorin mukaan heillä on ohjeistus, jonka mukaan joko terveydenhuollosta tai koulusta pitää ilmoittaa vanhemmille. Kun tivasin seuraavaksi, onko näissä käytänteissä jotakin epäselvää, kun kumpikaan heistä ei ollut ilmoittanut loukkaantumisesta vanhemmille, haastateltava vaihtoi jälleen suuntaa. Rehtori antoi ymmärtää, ettei asia ole hänen käsissään, koska hän ei ole kouluterveydenhuollon esimies. Hän myös vihjasi siihen suuntaan, ettei kaikkia käytänteitä ollut käyty läpi.

Selkeät tavoitteet ja hyvin muotoillut kysymykset antavat toimittajalle rauhan keskittyä vastausten kuuntelemiseen (Seuri 2020, 207.) Haastateltavan vastaukset olivat ristiriitaisia. Rehtori antoi toisaalta ymmärtää, että heillä on ohjeistus ilmoitusvelvollisuudesta kotiin. Toisaalta hän puolustautui sanomalla, ettei "kaikkia" käytäntöjä olla käyty läpi. Kuitenkin kun kysyin heti perään, onko tarkoitus selventää, kenen se ilmoitus pitää kotiin tehdä. Hän antoi jälleen ymmärtää, ettei pitäisi olla mitään epäselvää. Hän vastasi, että "jos" ilmoitusvastuu on jäänyt jollekin epäselväksi, niin ilman muuta näin on toimittava.

Päätin yrittää uudelleen mutta tällä kertaa pohjustin varsinaista kysymystä kertaamalla äänen hänen vastauksiaan. Kertauksen jälkeen kysyin uudelleen, miten kumpikin on voinut olettaa, että ilmoittaminen oli toisen vastuulla. Tämä lähestymistapa toimi ja hän vastasi kysymykseen. Seurin mukaan (2020, 207.) kahdesti toistettu ja väistetty kysymys kannattaa yrittää muotoilla ainakin osittain uudelleen, vaikka kysyisi samaa asiaa.

Onneksi olin selventänyt itselleni ennakkoon, että haluan ehdottomasti vastauksen tähän kysymykseen. Mielikuva yksityiskohdan tärkeydestä auttoi jatkamaan tinkaamista. Haastattelijan kannattaa selvittää itselleen ihan alkuun, onko tiettyyn kysymykseen ehdottoman tärkeää saada jonkinlainen vastaus, vai riittääkö se, että tiukka kysymys ylipäättään esitetään. Kannattaa selvittää itselleen myös se, riittääkö haastateltavalta niin sanotusti tilanteeseen nähden oletettava vastaus, vai pitääkö kysymystä valmistautua tarvittaessa toistamaan useampaan kertaan. (Seuri 2020, 153.)

Kirjoittaminen

Juttu alkaa pitkällä kohtauksella, jossa kerron tarinamaisella otteella, mitä koululla tapahtui ennen kuin lapsi pääsi koululta sairaalaan. Osio on kirjoitettu preesensissä imperfektin sijasta ja tarinaa kertoo kirjoittaja-kertoja, ei haastateltava. Tarinallistaminen on muun muassa Jaakkolan (2013, 95) mukaan keskeinen keino lisätä jutun houkuttelevuutta ja ilmaisuvoimaa. En ollut tietenkään itse näkemässä sitä, kun lapsi putosi mutta rekonstruoin sen niin tarkasti ja huolellisesti kuin kykenin. Rekonstruoidun kohtauksen pitää täyttää samat vaatimukset tarkkuudesta ja luotettavuudesta kuin muidenkin jutun osien. (Kaseva, Rätty, Seuri 2023, 104.) Kohtauksessa on vain sellaisia yksityiskohtia, joiden paikkansapitävyys olen voinut varmistaa useammasta lähteestä.

Pidin tätä kerrontakeinoa lukijan mielenkiintoa parhaiten ylläpitävänä. Arvelin, että se on kiinnostavampi avaus kuin tapahtumaketjun kaavamainen listaus. Kertomustutkija Maria Mäkelä kirjoittaa (2019, 4), että kertomusmuoto puhuttelee lukijan tunteita, muistia ja saa lukijat klikkaamaan jutun auki tehokkaammin kuin muut esitystavat. Mäkelän mukaan journalististen juttujen tarinallistaminen ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton tyylikeino. Mäkelä huomauttaa, että tarinallisuuden tehokkuudessa piilevät myös tarinankerronnan tiedolliset ja moraaliset sudenkuopat. Kuten se, että kokemuskertomus muuttuu helposti vastustuskykyiseksi faktantarkistukselle ja kritiikille.

Tässä kohdassa piili ilmiselvä sudenkuoppa, jos olisin luottanut esimerkiksi vain lapsen äidin kertomukseen. Äiti ei ollut itse näkemässä lapsen putoamista eli hänellä on asiasta vain toisen käden tietoa. Vaikka lapsi on varmasti kertonut tapahtumat äidilleen parhaan

taitonsa mukaan, muisti voi pettää tai kuulija käsittää väärin. Toimittajan on arvioitava, millä perusteilla lähde voi tietää kysytystä asiasta ja pohdittava, miksi lähde haluaa kertoa asiasta toimittajalle. Toimittajan on hyvä tiedostaa, kertooko henkilölähde omista havainnoistaan ja kokemuksistaan vai kertooko lähde toisen käden tietoja. Kriittinen toimittaja ottaa huomioon myös sen, mikä on lähteen suhde kerrottaviin asioihin. Vaikka haastateltavat eivät yrittäisikään tahallaan huijata toimittajaa, he saattavat tietää tai muistaa väärin. (Kuutti 2015, 51–52.)

Tytön äiti oli haastatteluhetkellä sairaalassa lapsensa luona. Kirjoitin osion perinteisemmän lehtijutun tyyllillä eli leipätekstin ja sitaattien vuorotteluna. Viivähdin tämänkin osion alussa preesensissä mutta jatkan sen jälkeen menneillä aikamuodoilla, kun äiti kertoo tytön vammoista ja miltä tämä näytti onnettomuuden jälkeen. Käytin alussa preesenssiä koska halusin tuoda selkeästi ilmi, että äiti oli haastatteluhetkellä sairaalassa lapsensa luona. Jälkikäteen ajatellen minun olisi kannattanut korostaa heti tämän osion alussa, kuinka monta päivää putoamisesta oli haastatteluhetkellä kulunut. Sen sijaan kirjoitin tiedon kappaleen sisään, mikä ei ole yhtä tehokas ratkaisu.

Jutun viimeisessä osiossa on rehtorin haastattelu. Koska rehtori niin ilmeisesti yritti vältellä vastaamasta kysymyksiin siitä, kenellä vastuu oli, päätin käyttää jutussa kysymysvastausmallia. Seuri (2020, 209) huomauttaa, että sähköisissä välineissä toimittaja voi toistaa kysymystään loputtomiin, jos haastattelu nauhoitetaan. Seurin näkemys on, että koko nauhan hyödyntäminen jutussa on ”äärimmäinen tapaus”.

Seurin mukaan (2020, 238) tätä tyyliä näkee käytettävän Suomea enemmän Saksassa ja Yhdysvalloissa. Tällaisen ratkaisun on tarkoitus esittää haastattelu tarkalleen sellaisena kuin se tapahtui. Tämä lähestymistapa antaa yleisölle mahdollisuuden nähdä haastattelun sivupolut ja tutkia haastateltavan ajatuksenjuoksua. Minusta haastateltavan vastahakoisuuden ilmentäminen jutussa on paikallaan, kun hänellä on selvästi vastuunsa käsiteltävän asian kannalta.

Tyylillisesti jutussa on muutamia ongelmia. Viljelen lauseenvastikkeita koko äidin osuuden ajan. STT:n tyylikirja opastaa lauseenvastikkeista näin: ”Lauseenvastikkeiden käytössä kohtuus on paikallaan. Ne harvoin tekevät virkettä helppolukuisemmaksi”.

Mukana on myös aivan typerä huolimattomuusvirhe. Tekstin puolivälin tienoilla on sijamuotovirhe: ”Ilta-Sanomien on nähnyt potilasasiakirjat, jotka tukevat äidin kertomuksen”. Kuten kuka tahansa voi arvata, olen muuttanut mieltäni siitä, miten lause pitäisi muotoilla ja unohtanut korjata yhden sanan vastaamaan muutosta.

Reflektointi

Juttu onnistui siinä, mitä lähdin yrittämään. Suhtauduin molempiin haastateltaviin kriittisesti. Arvelin, että lapsen äiti on vihainen koululle ja hänen motiivinsa haastattelun tarjoamiseen voi olla kosto. Rehtori puolestaan haluaa todennäköisesti vähätellä koulun vastuuta, eikä välttämättä tahdo puhua koko asiasta.

Tarkastin äidin kertomuksen yksityiskohdat potilasasiakirjoista ja rehtorilta ja kirjoitin jutun ainoastaan sellaisia yksityiskohtia, joille löytyi katetta myös muista lähteistä.

Olen tyytyväinen rehtorin haastatteluun. En tyytynyt epämääräisiin vastauksiin, vaan kysyin samaa uudelleen eri taktiikoilla ja sain, mitä halusin. Haastattelu oli opettavainen kokemus. Sain uutta tuntumaa siitä, millaisilla taktiikoilla jotkut yrittävät väistää kysymyksiä.

Minulle tuli haastattellessa ennen nolo olo, jos en ole ymmärtänyt haastateltavan vastausta ja arastelin kysyä samaa asiaa useamman kerran. Nykyään ymmärrän, että sitä haastateltava todennäköisesti juuri tavoittelee ja silloin on nimenomaan painettava kaasua ja kysyttävä uudestaan.

Kirjoittamisen suhteen juttu on melko onnistunut. Käytin jutussa monenlaisia tyylikeinoja, jotta lukijan mielenkiinto kantaa. Aluksi kohtaus, äidin kertomus ja lapsen vakavien vammojen selvitys ja lopuksi rehtorin kysymys-vastaus-haastattelu. Jutun jännite kantaa minusta hyvin, mutta uutismaisempi ote ilman kohtausta ja rehtorin ”grillausta” olisi voinut olla yhtä toimiva, tai ainakin neutraalimpi. Toisaalta siinä piilee kirjoittamisen hienous: useampikin ratkaisu voi olla tekstin kannalta toimiva mutta päätäntävalta on omissa sormenpäissä.

6.2 Somehuhun nopeat siivet

6.2.1 Työtapamenetelmät

Tarkastelen viimeiseksi juttua, jonka kirjoitin samana päivänä, kun jäin opintovapaalle kirjoittamaan tätä opinnäytetyötä. Uskoakseni se antaa parhaan mahdollisen kuvan siitä, millaisella tasolla olen juuri nyt.

Juttuaihe tuli päivän uutispäälliköltä. Lukija vinkkasi toimitukseen, että eräässä Pohjanmaan paikallisessa Facebook-ryhmässä oli jaettu julkaisu, jonka laatijan mukaan paikallinen nainen on pitänyt kissaansa autossa kymmenen vuotta. Päivitys oli herättänyt vilkasta keskustelua.

Soitin vinkkaajalle ja kysyin, mitä hän asiasta tietää. Kävi ilmi, ettei vinkkaaja ole itseasiassa nähnyt kissaa omin silmin. Hän lähetti kuvakaappauksen julkaisusta ja joistakin kommenttikentässä esitetyistä väitteistä ja antoi minulle toisen henkilön yhteystiedot. Pienen soittokierroksen jälkeen sain puhelimen päähän naisen, joka oli alun perin kirjoittanut kissasta sosiaaliseen mediaan, nähnyt kissan omin silmin ja tavannut kissan omistajan.

Silminnäkijän lisäksi juttuun haastateltiin Seinäjoen Ympäristöterveysjohtajaa ja poliisia.

Juttua varten kuultiin kaikkiaan kuutta ihmistä. Haastattelut tehtiin puhelimitse. Jutun tekeminen kesti yhden työvuoron.

Juttu julkaistiin vielä samana päivänä eli 11. huhtikuuta. Otsikko oli: Naisen pelätään pitäneen kissaansa autossa vuosikausia – paikalliset raivoissaan

6.2.2 Analyysi

Tiedonhankinta

Sosiaalisessa mediassa leviävät huhut ovat Wikipedian ohella oppikirjaesimerkki epäluotettavasta lähteestä (Kuutti 2015, 83).

Tiedonhankinnan näkökulmasta alkuasetelma oli melko turhauttava. Päivitys oli julkaistu suljetussa Facebook-ryhmässä nimettömästi. Asiasta toimitukseen vinkannut henkilö ei tiennyt, kuka päivityksen oli tehnyt. Vinkkaaja suostui haastatteluun mutta puhelimesta selvisi, ettei hän ollut itseasiassa koskaan nähnyt kissaa itse. Hän kuitenkin auttoi minua saamaan seuraavan haastateltavan. Sosiaalisessa mediassa leviävän huhun alkulähdettä on toisinaan vaikea jäljittää, ja välikäsiä voi kertyä runsaasti ennen sen löytymistä (Kuutti 2015, 92). Tässäkin tapauksessa alkuperäinen julkaisu oli suljetussa ryhmässä ja se oli julkaistu nimettömästi.

Soittokierros jatkui. Puhuin seuraavaksi erään pariskunnan kanssa, joka oli nähnyt kissan omasta autostaan käsin. He olivat soittaneet asiasta hätäkeskukseen mutta poliisi ei ollut kuulemma koskaan saapunut paikalle. En käyttänyt kahdesta ensimmäisestä haastattelusta saamiani tietoja lopullisessa jutussa paljoakaan, koska lähteiden suhde käsiteltävään asiaan oli niin etäinen. Valmiiseen juttuun päätyy ani harvoin kaikki toimittajan hankkima tieto. Osa materiaalista hylätään ja tietoa arvioidaan ja suodatetaan. Tavoite on, että lopullisessa jutussa on vain kaikkein olennaisin ja tarkistettu tieto. (Jaakkola, 2013, 90.)

Sain pariskunnan kautta seuraavan haastateltavan numeron. Kyseessä oli nainen, joka laati alkuperäisen Facebook-päivityksen. Sen, josta koko kohu oli saanut alkunsa ja johon kaikkien tähän asti jututtamieni ihmisten tiedot perustuivat. Huhu ei ole uutinen, mutta se voi olla osa uutistaustaa ja toimitusten on syytä pohtia tarkkaan, miten huhut esitetään journalistisessa mediassa. Asiassa ei ole niinkään oleellista tarkastella huhun sisältö. Oleellista on katsoa miten ja ketkä huhua levittävät. (Lappalainen 2012.)

Kuutti kirjoittaa (2015, 47), että lähdekontrollin kanssa syntyy herkästi ongelmia. Varsinkin, jos kerrottavan asian todenperäisyys lasketaan yhden lähteen varaan. Vaikka kaikki jututtamani lähteet kertoivat puhelujen aikana aiemmin kuulemiani väitteitä toisistaan riippumatta, ne olivat kaikki peräisin yhdestä ja samasta sosiaalisen median päivityksestä. Tiesin, etteivät nämä tiedot missään nimessä riittäneet jutun tekoon.

Facebook-päivityksen laatineella naisella oli muita enemmän tietoa kissan tilanteesta. Nainen kertoi, että on asunut kissan omistajan naapurissa jonkin aikaa ja he ovat puhuneet muutamia kertoja. Nainen osasi kertoa tarkkoja yksityiskohtia näkemästään: miltä auton luona haisi, mitä tarvikkeita kissalla autossa oli, miten kissa vaikutti voivan. Lisäksi hän lähetti valokuvia kissasta autossa. Nainen ei halunnut juttuun koko nimellään. Yksi lähde ei koskaan riitä, kun siteerataan nimettömiä lähteitä. Monien toimitusten käytäntö on, että tapahtumista pitää olla ainakin kaksi toisistaan riippumatonta kertomusta. Tässäkin asiassa on koulukunta eroja. Esimerkiksi toimittaja Susanna Reinbothin mielestä yksi luotettava lähde riittää, jos tapahtumia on yksilöity riittävästi ja yksityiskohdat pitävät paikkansa. (Kuutti 2015, 47.)

Naapuri kertoi tehneensä päivityksen Facebookiin, koska halusi auttaa kissaa. Julkaisuissa hän kehotti ihmisiä tekemään kissasta eläinsuojeluilmoituksia. Tämä tieto osoittautui myöhemmin tärkeäksi kokonaisuuden kannalta.

Kaikki silminnäkijät toistivat väitteen, että kissa olisi ollut autossa jo kymmenen vuotta. Kaikki kertoivat, että kissasta oli kuulemma kirjoitettu Facebookiin jo kymmenen vuotta sitten. Kukaan heistä ei ollut nähnyt tällaista päivitystä omin silmin tai onnistunut löytämään sitä minun katsottavakseni. Vanhin Facebook-julkaisu, jonka kukaan jututtamistani lähteistä löysi, oli vuodelta 2021. Tuntumani mukaan lukijat pyytävät yhä useammin toimituksia tarttumaan sosiaalisessa mediassa kiertäviin kuulopuheisiin. Toimitukset suhtautuvat tällaisiin aiheisiin yleensä varauksella tietojen alkuperän takia. Joskus huhuihinkin tartutaan. Useimmiten ilmiöin näkökulmasta tai siksi, että huhuilta halutaan katkoa siivet. (Kuutti 2015, 87.)

Jututin juttuun myös poliisia ja Seinäjoen ympäristöterveysjohtajaa. Poliisin viestintäosasto vahvisti lähteeltä kuulemani tiedon: ihmiset ovat soittaneet hätäkeskukseen kissasta, mutta partiot eivät ole tarkistaneet kissan tilannetta.

Valvontaeläinlääkärien raportit ja poliisin kertomat tiedot vahvistivat silminnäkijöiden kertomukset suurimmaksi osaksi. Sisällytin silminnäkijöiden kertomuksista juttuun ainoastaan sellaisia kohtia, joihin sain vahvistuksen joko poliisilta tai valvontaeläinlääkärien raporteista. Suullista, kirjallista ja empiiristä tietoa käytetään monesti tukemaan toisiaan (Jaakkola 2013, 85). Niin tässäkin tapauksessa. Ilman viranomaisten suullisesti ja kirjallisesti antamia tietoja, tietojen varmistus olisi jäänyt köykäiselle pohjalle.

Haastattelu

Yleisesti sosiaalista mediaa hyödynnetään toimituksissa enemmän idea- kuin tietolähteenä. Yleisö ei aina jaa toimittajien skeptisyyttä somessa leviäviin tietoihin. Sosiaalisessa mediassa paljon huomiota saaneet aiheet herättävät usein myös voimakkaita tunteita ihmisissä, mikä vaikeuttaa asiaa entisestään. (Kuutti 2015, 91.)

Haastattelin juttua varten yhteensä kuutta ihmistä. Olin haastatellessani alusta asti hienman varpaillani, koska kokemus on opettanut, etteivät kaikki suhtaudu sosiaalisessa mediassa kiertäviin julkaisuihin kovin kriittisesti. Yksi ei ollut koskaan nähnyt kyseistä kissaa omin silmin ja toinen vain kerran omasta autostaan käsin. Tästä huolimatta haastateltavat esittivät kommenttikentästä lukemiaan väitteitä kiistattomina faktoina.

Haastattelu ympäristöterveysjohtajan kanssa oli erityisen kiinnostava. Hänen tavoittamisensa vaati useamman puhelun, koska linja oli jatkuvasti varattu. Kun sain hänet lopulta puhelimen päähän, ymmärsin miksi. Facebook-julkaisussa oli kehoitettu ihmisiä laatimaan joukolla eläinsuojeluilmoituksia kissasta. Niitä oli tehty julkaisun jälkeen siihen mennessä yli 70 ja joka ikinen piti käsitellä erikseen. Puhelin oli soinut tauotta. Johtaja kertoi, että yhden valvontaeläinlääkärien koko päivä oli kulunut puhelimeen vastaamiseen. Kuuntelemisen taito on haastattelussa kaikkein tärkein. Käsikirjoitusta ei kannata seurata orjallisesti ja siitä pitää pystyä joustamaan, jos haastateltava tuo esiin jonkin uuden kiinnostavan tiedon. (Seuri 2020, 194.)

Haastattelu lähti tämän jälkeen eri raiteille kuin olin suunnitellut. Minusta oli hyvin kiinnostavaa ja jutun kannalta myös oleellista kuulla, millaisia vaikutuksia tällaisella keskitetyllä ilmoitusten tehtailulla oli heidän toiminnalleen.

Koska hän muisti jo puhelun aikana ulkoa, että kissan tilanteesta oli aiempi raportti vuosien takaa, keksin heti pyytää asiakirjoja nähtäväksi. Tämä yksityiskohta poiki myös oleellisen jatkokysymyksen. Jos asiasta on raportteja ja tilanne on tiedossa, miksei asia ole jo ratkennut. Hän myönsi, ettei heillä oikeastaan ole resursseja valvoa mitään yksittäistä eläintä pitkäkestoisesti. Puhelu on vuorovaikutuksessa välittyvän informaation kannalta köyhempi kuin tapaaminen. Seuri (2020, 194–198) ei pidä puhelinhaastattelua kasvotusten tapaamisen vertaisena haastattelussa. Toisaalta, kun haastateltavaa ei näe, toimittaja voi keskittyä pelkästään kuuntelemaan.

Kirjoittaminen

Juttu on hyvin selkeästi uutinen ja rakenteeltaan perinteinen kärjellään seisova kolmio. Tärkein asia on kärjessä ja siitä edetään vähemmän tärkeisiin yksityiskohtiin, minkä jälkeen asiaa valotetaan vielä viranomaisten lausuntojen ja raporttien avulla.

Jutun lopussa kerrotaan tarkemmin, mitä valvontaeläinlääkäri kirjasi raporttiinsa vuonna 2021. Tuolloin huolestuneet ihmiset olivat edellisen kerran keskustelleet kissasta Facebookissa ja tekivät eläinsuojeluilmoituksia, jotta asiat muuttuisivat. Valvontaeläinlääkäri sanoi naiselle, ettei kissaa saa pitää autossa. Nainen lupasi siirtää kissan sisälle ja asian selvittäminen päätettiin. Raportissa kuvattu tilanne neljän vuoden takaa on miltei identtinen nykytilanteen kanssa. Lopetuksen tarkoitus on palauttaa jutun alkuasetelma lukijan mieleen ja saada hänet hoksaamaan nämä yhtäläisyydet. (Jaakkola 2013, 103.)

Kirjoittamista leimasi kiire. Kiire on uutistoimittajalle tuttu työkaveri, koska nopeudella saadaan uutisvoittoja kilpailijoista. Uutisvälityksen nopeus nähdään myös osana luotettavaa uutistoimintaa: hyvä ja luotettava uutismedia tuottaa uutisia nopeasti. Nämä ominaisuudet ovat myös jännitteisessä suhteessa toisiinsa nähden. Kova vauhti lisää virheiden riskiä ja virheet vaarantavat median luotettavuuden. (Väliaverronon 2013, 11–12.)

Jutussa on esimerkiksi tahatonta toistoa. Kerron kahdesti melkein peräkkäisissä kappaleissa, että olen haastatellut henkilöä, joka soitti hätäkeskukseen kissan nähtyään mutta poliisit eivät koskaan tulleet. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että olen muutellut jutun rakennetta moneen kertaan kirjoittamisen aikana. Jutun rakenne elää kirjoittaessa tavallisesti paljon (Jaakkola 2013, 103). Tämä on minulle kirjoittajana hyvin tyypillistä, kun arvioin jutun osasia ja tiedonjyviä yhä uudelleen ja yritän saada palaset loksahamaan parhaille mahdollisille paikoille.

Olen kiireessä turvautunut jälleen pääosin leipätekstin ja sitaattien vuorotteluun. Leipätekstin ja sitaattien vuorottelu on nopea tapa kirjoittaa juttu valmiiksi ja turvaudun tähän melko laiskaan tapaan yleensä silloin, kun en ehdi miettiä muita ratkaisuja. Toisaalta tässä tekstissä sitaatit palvelevat objektiivisuuden strategista rituaalia eli haastateltava on sanonut jotain sellaista, mikä on syytäkin kirjoittaa sitaatiksi. Mielipiteet ja näkemykset merkitään lähteen nimiin suoriksi tai epäsuoriksi sitaateiksi. Näkemyksiä ei kuulu esittää kerronnan muodossa järkkymättöminä faktoina tai toimittajan omina ajatuksina. (Jaakkola 2013, 93.)

Yritin käyttää tekstissä mahdollisimman neutraalia kieltä ja vähän adjektiiveja. Maarit Jaakkolan hyvän lehtikielen muistilista (2013, 107) kehottaa välttämään adjektiiveja ja ad-
verbeja, samojen sanojen ja ilmausten toistoa ja suosimaan lyhyitä virkkeitä.

Käytin adjektiiveja säästeliäästi, mutta jotkin sanavalinnat kalskahtavat arvottavilta ja turhilta. Esimerkiksi: “Hän ei muista koko uransa ajalta tapausta, josta olisi tullut yhdestä ja samasta asiasta niin paljon yhteydenottoja”. Tämän olisi voinut ilmaista tehokkaammin ja neutraalimmin esimerkiksi näin: Hän ei muista uraltaan tapausta, josta olisi tullut yhtä paljon yhteydenottoja. Kuulostaa siltä kuin yrittäisin tehdä sisällöstä mahdollisimman ponnekkaan lukijan silmissä. On turha kirjoittaa “koko uraltaan”, koska taivutusmuoto “uraltaan” kertoo jo, että väite kattaa uran kokonaisuudessaan. Uutisen ihanteeseen kuuluu välttää subjektiivisuutta. Uutinen kertoo miten asiat ovat. (Suhola, Turunen & Varis 2005, 101.)

Monet virkkeet olisivat parantuneet tiivistämällä. Kirjoitin: “tapausta, josta olisi tullut yhdestä ja samasta asiasta niin paljon yhteydenottoja”, välistä voisi napata kohdan “yhdestä ja samasta asiasta” kokonaan pois, eikä virkkeen merkitys muuttuisi lainkaan. Vaikka esimerkissä on kyse vain muutamasta sanasta, turhat sanat eivät ole leipätekstissä merkityksetön seikka. Suhola ja kollegat kirjoittivat (2005, 134), että mittaa voi pitää leipätekstin keskeisimpänä rakennusaineksena. Päämääränä on aina lyhin mahdollinen pituus. Vaikka Suhola ja kumppanit kirjoittivatkin edellä mainitun neuvonsa jo vuonna 2005, ohje napakaan tekstiin pätee tänäkin päivänä. Helsingin Sanomien tuottajan Tuomas Kasevan mukaan nettiaika on löystyttänyt kirjoittamista. Kaseva kertoo, että hän kehottaa toimittajia jättämään aina vain enemmän asioita pois jutuistaan. Kaseva jatkaa, että hän ehdottaa yhä useammin myös yksittäisen sanojen karsimista. (Kaseva ym. 2023, 199.)

Toimittajan pitää tarkistaa kaikki tiedot, jotka hän juttuunsa kirjaa (Jaakkola 2013, 92). En löytänyt varmaa näyttöä siitä, että kissa olisi todella asunut kymmenen vuotta autossa, vaikka haastateltavat näin kertoivat. Koska en löytänyt tästä varmaa näyttöä, en

kirjoittanut väitettä juttuun lainkaan. Siitä huolimatta kymmenet kommentoijat toistelivat väitettä varmana tietona Ilta-Sanomien Facebook-sivuilla, kun valmis juttu jaettiin siellä. Huhut ja virheelliset tiedot leviävät sosiaalisessa mediassa vähintään yhtä nopeasti kuin paikkansapitävä tieto. Huhut ovat usein mukaansatempaavampia ja vakuuttavampia kuin totuus. Vaikka jokin on totta, sitä ei ole välttämättä helppo uskoa. Pelkät faktat eivät kykene muuttamaan ihmisten käsityksiä kerrotuista asioista. (Kuutti 2015, 14–15.)

Reflektointi

Kirjoittamisen osalta juttu näyttää jälleen sen, että vaikka tietää paremmin, aika ei aina anna myöden tehdä paremmin. Jutussa on hieman toistoa ja joissakin virkkeissä on turhia sanoja. Tästä huolimatta jutussa näkyy selvää kehittymistä kirjoittamisen ja tiedonhankinnan suhteen. Tärkein asia on kärjessä ja juttu on jäsenneilty selkeästi. Jutulla on selkeä alku ja asiaa avataan monelta kantilta. Jutun lopetus on mielestäni onnistunut, koska se tiivistää koko tapahtumaketjun ongelman.

Olen tavannut toimittajia, joiden mielestä sosiaalisessa mediassa kiertäviin huhuihin ei pitäisi koskea pitkällä tikullakaan. Minusta huhut ovat joskus tarkistamisen arvoisia ja pidin autokissan tapausta selvittämisen arvoisena. Huhun perusteella näytti, etteivät viranomaiset ole tehneet työtään, joten asia oli minusta selvittämisen arvoinen. Tämä juttu on erinomainen esimerkki siitä, ettei tehtävä ole aivan yksinkertainen.

Sosiaalisessa mediassa on voimaa. Kissasta tehty julkaisu oli jaettu useisiin eri ryhmiin ja koska kissan tarina oli herättänyt monien sympatiat, innokkaita haastateltavia oli jonoksi asti. Tiedonhankinnan osalta juttu oli haaste. Monet haastateltavat toistelivat kommentteissa näkemiään väitteitä aivan ilmiselvinä ja varmoina faktoina. Ensin piti löytää oikeiden lähteiden jäljille ja erotella väitteet ja uskomukset tosiasioista. Koen, että onnistuin tiedonhankinnassa lopulta hyvin, etenkin ottaen huomioon sen, miten rajallisesti minulla oli aikaa. Sain monille tiedoille vahvistuksen viranomaisilta. En kirjoittanut juttuun mitään väitteitä, joille en löytänyt vahvistusta.

Tavoitteeni oli selvittää, mitä on tapahtunut ja katkoa sellaisilta huhuilta siivet, joille ei löydy todisteita. Kirjoitin juttuun vain sellaiset yksityiskohdat, joille löysin katetta toisesta lähteestä. Loppujen lopuksi jäin silti miettimään: tekikö juttu tehtävänsä? Sosiaalinen media ei vaikuta välittävän siitä, mikä oli totta ja mikä ei. Huhut nähneet kommentoijat saapuivat uutisen kommenttikenttään, jättivät jutun lukematta ja jatkoivat huhujen levittämistä siellä.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöni pääasiallinen tavoite oli löytää kehityskohteita ammatillisessa osaamisessani ja tehdä oivalluksia kehittymisestäni. Analysointi oli palkitsevaa. En ole aiemmin pysähtynyt tarkastelemaan kirjoittamiani juttuja näin perusteellisesti. Vanhimpien töideni lukeminen oli lähestulkoon kivuliasta. Harvan toimittajan ensimmäiset tekstit ovat kaksista luettavaa, mutta omani saivat minut pohtimaan, pitäisikö ammattinimikkeemme suojata lailla. Toisaalta tekstien aihepiirit olivat kevyitä, mutten ole tarkistanut haastateltavien väitteitä Journalistin ohjeiden edellyttämällä tavalla. Jos olisin tarttunut vakavampiin aiheisiin, luottavaisuuteni muiden rehellisyyteen olisi johtanut ennen pitkää ongelmiin. Korkeakoulu antoi minulle tarvittavan sysäyksen opiskella asiat perusteellisemmin.

Tein valtavan harppauksen sekä kirjoittajana että tiedonhankkijana heti, kun kuulin opettajan suusta, mitä olin tehnyt väärin. Kun ryhdyin tekemään taustatutkimusta selkeää tarkoitus mielessäni, oivalsin, miten ylimalkaisesti olin toiminut siihen asti. En ollut koskaan asettanut jutulleni niin selkeää tavoitetta enkä pysähtynyt miettimään niin konkreettisesti sitä, mitä haluan saada haastattelussa selville. Oli käsittämättömän palkitsevaa saada haastattelu Kontin päälliköltä sen jälkeen, kun minulle oli ensin sanottu, ettei se onnistuisi. Jännitin haastattelua enemmän kuin yhtäkään aikaisemmin ja sisälläni pulppusi riemu, kun esitin pääkysymykseni ja haastateltava myönsi epäilykseni oikeiksi. Kirjoitin ja hioin juttua uudella vimmallalla ja antaumuksella uudelleen ja uudelleen paremmaksi. Juttuprosessi kehitti minua enemmän kuin yksikään toinen ja oivalsin sen kautta uusia puolia itsestäni.

Itsensä haastaminen toimii. Olin pitänyt itseäni oletusarvoisesti liian arkana haastamaan ketään. En ollut toisaalta tarttunut aiheisiin, joissa olisin törmännyt vastarintaan. Heti ensimmäisen koulutehtäväni aikana, järjestön johto vastusti aihettani ja olin uudenlaisen haastattelutilanteen edessä. Oivalsin vasta analysoidessani, miten kivuttomalta tuo tilanne minusta tuntui. Olen tarttunut luuriin ja tivannut haastateltavilta heille kiusallisia asioita sen jälkeen monet kerrat. Oivalsin vasta nyt, että koulutehtäväni antoi ensikosketuksen tällaisesta tilanteesta. Ymmärsin analysoidessani haastattelutilannetta nyt jälkeen päin, että tämän haastattelu opetti minua kuuntelemaan lähdekriittisesti. Jutussa oli kaksi hyväntekeväisyysjärjestöä. Kummallakin oli omat motiivinsa vastata kysymyksiin juuri heille tarkoituksenmukaisesta kulmasta. Olen ottanut haastateltavien motiivit tarkemmin huomioon tämän haastattelun jälkeen.

En ollut myöskään koskaan aikaisemmin panostanut tekstiin samanlaisella antaumuksella. En ollut pysähtynyt pohtimaan kirjoittamista siltä kantilta, että kirjoittajana kehittyminen nimenomaan tekstejään hiomalla. Ensimmäisellä kirjoituskerralla ei koskaan huomaa kokonaisuutta erityisen syvällisesti. Kirjoittaminen on ajattelemista ja harva ajattelee kaikkea kerralla halki. Sittemmin minusta on tullut armottomampi editoija.

Kun valitsin juttuja tätä opinnäytetyötä varten, kohtasin yllättävän ongelman, kun tuli aika valita suurennuslasin alle teksti, jonka kirjoitin työsuhteessa MTV Uutisilla. Mielessäni oli edellinen analysoitava teksti kouluajoilta, joka oli niin monin tavoin selkeä osoitus siitä, että pystyn parempaan. Todiste siitä, että olin ottanut askelia eteenpäin. Kehitys ei ollutkaan niin selkeää ja lineaarista kuin olin opinnäytetyötäni aloittaessani ennalta oletanut.

Löysin surkean tekstin toisensa jälkeen. Avasin juttuja, joista muistan saaneeni pomoilta kehuja ja luin niitä epäuskon vallassa. Ideat olivat raakileita. Teksteissä oli turhia ja liian sanatarkkaan jäljennettyjä sitaatteja. Ne kuhisivat täytesanoja ja toistoa. Ne olisivat parantuneet rankan käden editoinnilla, koska pahimmillaan kolmasosa juttuun päätyneestä sisällöstä oli turhaa.

Tajusin oikeastaan vasta analyysia kirjoittaessani, kuinka täydellisesti analysoitavaksi valitsemani teksti kuvastaa aikaani MTV Uutisissa. En oppinut paljoakaan kirjoittamisesta mutta opin paljon tiedonhankinnasta. Eräs työkaverini on innokas tutkivan journalismin kannattaja. Hän opetti minut tekemään asiakirjapyyntöjä. Harjoittelin tätä taitoa aina, kun siihen tarjoutui mahdollisuus. Pohdiskelin monien muka valmiiden juttujeni kanssa, voisinko löytää siihen vielä lisää tietoa. Vaikka opin paljon uutta tiedonhankinnasta, en valittavasti oppinut hyödyntämään löytöjäni itse jutuissa kovinkaan tehokkaasti. Juttujeni kärjet jäivät usein epämääräisiksi.

Analysoidessani tätä vaihetta, oivalsin, kuinka elintärkeää kriittinen palaute on toimittajan ammatillisen kehittymisen kannalta. Yritin useasti pyytää uutispäälliköiltä apua ja neuvoja teksteistäni. Palaute oli usein pintapuolista mutta kannustavaa, näen nyt, ettei siitä ollut apua. Analysoimani teksti oli huonosti kirjoitettu. Siinä on sekava rakenne ja epäselvä näkökulma. Pyysin siitä aikoinaan palautetta uutispäälliköltä. Kun hän oli editoinut sen julkaisukuntoon, hän sanoi, että teksti oli ”hyvä”. Kun yritin kysyä tarkemmin, hän sanoi: ”Näistä paremmista teksteistä on tosi vaikea keksiä mitään sanottavaa”. Kuten analyysissäni erittelin, jutussa oli paljon ongelmia. On hätkähdyttävää, ettei noin suuren uutistoimituksen uutispäällikkö kokenut tarpeelliseksi sanoa tai osannut antaa rakentavaa palautetta jutusta, jossa oli noin suuria ongelmia.

Työympäristön asettamat vaatimukset ja rajoitukset antavat raamit sille, miten hyvin toimittaja pystyy tekemään työnsä. Työvuorolistani MTV Uutisilla sisälsi paljon muutakin kuin kirjoittamista ja se näkyy kehityksessäni. Surullista sanoa mutta kirjoitustaitoni ottivat siellä takapakkia. Sain kirjoittaa harvoin, koska tein myös radiovuoroja, esiintymisvuoroja, videoiden editointia ja runsaasti etusivuvuoroja. Koska työni sisälsi näin paljon erilaisia vuoroja, joku voisi sanoa, että opin varmasti paljon. Tosiasiassa koen, etten sisäistänyt mitään näistä työtehtävistä kovin syvästi, koska en saanut keskittyä yhteenkään rooliin kunnolla. Olisin halunnut keskittyä kirjoittamiseen mutta toiveitani ei kuultu. Palautteen puute ja roolini joka paikan höylänä pysäyttivät kehitykseni. Irtisanouduin ja siirryin Ilta-Sanomien uutistoimittajaksi.

Ilta-Sanomien työkuultuuri on erilainen kuin MTV Uutisten. Toimittajilta vaaditaan enemmän. Tekstejä editoidaan ja niistä annetaan säännöllisesti kahdenkeskistä palautetta. Olen saanut keskittyä lähes täysin kirjoittamiseen ja juttuja analysoidessani näin, että se on tuottanut tulosta. Olen kehittynyt kirjoittajana, haastattelijana ja tiedonhankkijana uudelle tasolle. Teksteiltä vaaditaan enemmän ja virheistä huomautetaan herkemmin.

Ensimmäinen analysoitava juttu toimii huomattavasti paremmin. Rakenne on selkeä, mieltetty, eikä siinä ole mielestäni mitään ylimääräistä tai turhaa. Juttu on yksinkertainen mutta olen tehnyt monia tyyliävalintoja viihdyttääkseni lukijaa. Yritin analysoidessani mieltää, olisiko jutusta tullut parempi ilman kohtausta ja rehtorin hiillostamisen avaamista lukijoille. Yleensä yksinkertainen on journalismissa kaunista. En ole varma. Ehkä toisinaan pitää kokeilla vähän kirjoittajan siipiäänkin.

Tämä juttu osoittaa myös sen, miten kauas olen tullut siitä, että uskoisin kyseenalaistamatta kaiken, mitä haastateltava väittää. Minulla oli varauksia kummankin haastateltavan suhteen ja huomasin useamman kerran, että minua yritettiin ohjailta tiettyyn suuntaan. Olen oppinut pitämään pääni ja kirjoittamaan jutut lukijoille. Aikoinani freelancerina minulla oli joskus taipumusta pysähtyä liiaksikin miettimään, mitä mieltä haastateltava on jutusta. Kahdesta viimeisestä jutusta erottuu selvästi ajattelutavan muutos tämän osalta. Jutut kirjoitetaan lukijoille. Sain tästä jutusta paljon myönteistä palautetta myös esihenkilöltäni. Hänenä juttuprosessi oli niin hyvä esimerkki siitä, miten jutut kuuluu tehdä, että hän pyysi minua kertomaan juttuprosessista töissä muille toimittajille. Olen tekstistä kieltämättä ylpeä. Kokonaisuus toimii ja tässä jutussa onnistuin mielestäni kaikilla osa-alueilla, joita analyysissäni käsittelem.

Viimeinen juttu oli todella viimeisin kirjoittamani. Valitsin sen osin juuri tuoreuden perusteella, koska tätä ajanmukaisempaa kuvaa en voi tasostani antaa. Osin valitsin sen, koska sosiaalisen median ja journalismin suhde on herkullinen teema tiedonhankinnan kannalta. Kuten analyysissäni kirjoitin, olen tarkistanut saamani tiedot oikeaoppisesti useammasta lähteestä. Tiedonhankinta oli onnistunutta, etenkin jos ottaa huomioon, että se on tehty alusta loppuun yhden työpäivän aikana. Haastatteluissa ei ollut sinällään mitään erityisen kiinnostavaa, lukuun ottamatta niiden määrää. Kuusi haastattelua on yhteen juttuun melko paljon, etenkin edellä kuvatussa aikataulussa.

Tunsin oloni pettyneeksi myös, kun analysoin kirjoittamistani. Teksti kulkee avauksessa hieman jäykin jaloin ja olisin ehkä voinut tiivistää leipätekstiä mutta ennen ensimmäistä väliotsikkoa tunsin kipeän piston sydämessäni, kun huomasin toistaneeni saman asian kahdessa eri kappaleessa. Ärsyttävä tajuta, että aivan viimeisimmässäkin tekstissä oli jälleen aivan turha huolimattomuusvirhe. Sillä mittapuulla juttu ei ole yhtä hyvä kuin vanhempi Iltä-Sanomissa kirjoittamani. Miksi? Luulenpa tietäväni.

Kirjoitin jutun vasta hetki sitten, pystyin tarkistamaan, kauanko sain aikaa sen tekemiseen. Koko juttu on tehty alusta loppuun alle kahdeksassa tunnissa. Vaikka osaisi tehdä asiat paremmin, aika ei aina anna uutistoimituksessa myöten tehdä niin. Työpäivään mahtuu paljon sellaista, mihin toimittaja ei voi vaikuttaa. Joku ei vastaa puhelimeen, numeroa ei löydy, tieto on suljetussa ryhmässä tai viranomaisten takana, työkaveri tarvitsee neuvoja, sähköposti meni roskapostikansioon, kone alkoikin asentaa päivityksiä kesken kirjoittamisen. Kaiken kaikkiaan juttu on siihen saatuun työaikaan nähden tiedonhankinnan puolesta huolellisesti tehty. Kirjoittamisen puolesta olisin tyytyväinen, jos voisin nyt poistaa yhden kappaleen ja lisätä yhden lauseen. Ensi kerralla paremmin.

Juttu on sinällään ihan kelvollinen suoritus, mutta siinä on käsittelemän teemani kannalta eräs suuri ongelma. Sain analysoidessani oivalluksen siitä, että oikeastaan juttu epäonnistui tehtävässään. Tavoitteeni oli katkoa somehuhun siivet huolellisella journalistisella työllä. Juttuni jaettiin vielä samana päivänä Facebookissa ja kommenttikenttä oli ikävä osoitus siitä, ettei se oikeastaan muuttanut mitään. Huhu jatkoi elämäänsä journalismista piittaamatta.

Pohdintaa kirjoittaessani tunsin oloni muutaman kerran pettyneeksi. Huomasin analysoidessani, että olen toistanut vanhoja virheitäni aivan viime päiviin saakka. Kun kokosin vielä lopuksi kaikki virheetni kattavasti saman pohdinnan alle peräjälkeen, niitä tuntui

kertyvän valtava kasa. Liian suuri siihen nähden, kuinka paljon olen sittemmin tehnyt juttuja ja yrittänyt kehittyä.

Haluaisin kirjoittaa lyhyempiä juttuja ja yksinkertaisemmilla lauseilla. Yritän koko ajan hioa kirjoitustyyliäni vähäsanaisempaan suuntaan. Haaveilen kirjoittavani vielä jonain päivänä juttuja, joista ei löydy turhaa sanaa. Haluaisin kirjoittaa niin teräviksi hiottuja virkkeitä, että niistä voisi kuvitella saavansa haavoja.

Suurin ongelmani toimittajana on suurten kokonaisuuksien hahmottaminen. Olen huono hiomaan näkökulmia. Koen usein vähän kaiken kiinnostavaksi ja jutuillani on joskus taipumusta paisua sen takia. Jos haluan kehittyä paremmaksi pitkien juttujen kirjoittajaksi, minun pitää oppia kaventamaan näkökulmia heti alusta pitäen tarkemmiksi. Juttuni olisivat parempia, jos jättäisin niistä suruttomammin asiaa pois. Minusta lähestulkoon kaikki on kiinnostavaa, mikä ei ole toimittajalle huono ominaisuus, mutta kaikki lukijat eivät jaa uteliaisuuttani ja heille niitä kirjoitetaan.

Kasvutarina tässä on huolimattomuusvirheistä huolimatta nähtävissä. Ehkäpä näitä kasattuja virheitä voi ylipäätään katsoa lohdullisemminkin. En huomaisi niitä, jos en osaisi niitä tunnistaa. Näen enemmän kuin silloin.

Voin sanoa hyvällä omallatunnolla, että tiedonhankkijana olen kehittynyt. Osaamisessani on yhä aukkoja ja kysyn yhä usein taitavampien kollegoiden neuvoja. Minusta on tullut myös rohkeampi kyseenalaistamaan haastateltavien väitteitä. Tästä olen saanut töissä kiittävää palautetta esihenkilöltäni, toimittajan kun ei sovi olla liian luottavainen.

Kirjoittajana kehittyminen on yhä itselleni kaikkein tärkein asia toimittajana. Olen saanut kiitosta lyhyistä lauseistani ja siitä, etten kirjoita muille toimittajille vaan lukijoille. Esihenkilöni on sanonut minulle useamman kerran, että minulla on selkeä oma kirjoittajan ääni ja siitä olen ylpeämpi kuin mistään muusta.

En olisi koskaan kartuttanut nykyistä osaamistani ilman korkeakouluopintoja. Kehittymiseni oli niin hidasta, etten olisi varmaan koskaan edennyt ilmaisjakelulehden avustajasta pidemmälle ilman apua. En olisi uskaltanut tarttua vaikeampiin aiheisiin, oppinut kirjoittamaan paremmin tai kehittynyt tiedonhankkijana nykyiselle tasolleni. En yritä sanoa, että olisin täydellinen, valmis tai edes yhtä hyvä kuin monet kollegani, mutta ilman korkeakoulua en olisi heidän joukossaan nykyisessä työssäni.

Lähteet

Fleming, C., Hemmingway, E., Moore, G. & Welford D. 2006. An Introduction to Journalism. SAGE Publication Ltd. London.

Jaakkola, M. 2013. Hyvä journalismi. Käytännön opas kirjoittajalle. Kansanvalistusseura. Vantaa.

Julkisen sanan neuvosto JSN. Journalistin ohjeet. Luettavissa: <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>. Luettu: 15.4.2025.

Kaseva, T., Rätty, R. & Seuri, O. (toim.) 2023. Feature! Kirjoittamisen mestarikurssi. 2. painos. TEOS. Helsinki.

Kotilainen, L. 2003. Parempi lehtijuttu. Inforviestintä Oy. Jyväskylä.

Kuutti, H. 2001. Tutkittu juttu. Johdatus tutkivaan journalismiin. Atena Kustannus Oy. Saarjärvi.

Kuutti, H. 2015. (toim.) Todenmukainen journalismi. Grano. Jyväskylä. Luettavissa: https://www.hssaatio.fi/wp-content/uploads/2015/05/TODENMUKAINEN-JOURNALISMI_verkkojulkaisu.pdf. Luettu: 9.5.2025.

Lappalainen, T. 24.3.2012. Huhu on aina totta, vaikka sisältö ei olisi. Suomen Kuvalehti. Luettavissa: <https://suomenkuvalehti.fi/mielipide/huhu-on-aina-totta-vaikka-sisalto-ei-olisi/>. Luettu: 30.4.2025.

Mäkelä, M. 2019. Totuuksia ja politiikkaa tarinallistuvassa mediaympäristössä. Tieteessä tapahtuu, 2019, 3, 4. Luettavissa: <https://journal.fi/tt/article/view/80463/41018?acceptCookies=1>. Luettu: 19.4.2025.

Makkonen-Craig, H. 2019. Rescuekoira, löytökoira ja kodinvaihtaja. Luettavissa: <https://kielikello.fi/rescuekoira-loytokoira-ja-kodinvaihtaja/>. Luettu: 24.4.2025.

Muraja, T. 2017. Faktat tiskiinkin! Suomalaisen faktantarkistuksen käsikirja. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Raatikainen, H. 2019. Kontin vuosi 2019. Punainen Risti. 2019. Luettavissa: <https://www.e-julkaisu.fi/SPR/Kontti/vuosiraportti-2019/#pid=8>. Luettu: 22.4.2025.

Seuri, O. 2020. Avoin Kysymys. Haastattelun käsikirja. Vastapaino. Tampere.

Suomen Tietotoimisto. Tyylikirja. Luettavissa: https://stt.fi/tyylikirja/esitely/?_gl=1*1n7se1*_up*MQ..*_ga*MTMzMDQzODI3OC4xNzQ3NjcwMzI5*_ga_1SQK-ZPKC4M*_czE3NDc2NzAzMjgkbzEkZzAkdDE3NDc2NzAzMjgkajAkbDAkaDA.. Luettu: 14.4.2025.

Suhola, A., Turunen, S. & Varis, M. 2005. Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Finn Lectura. Helsinki.

Väliverronen, E. 2013. Ajan hallinta ja tiivistyminen journalismissa. Media & viestintä, 2013, 36, 11–12. Luettavissa: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62259>. Luettu: 2.5.2025.

Liitteet

Liite 1. Uusi Lahti, 2017

34 UUSI LAHTI Lemmikit » KESKIVIKKONA 4. lokakuuta 2017

Kynnet kivuttomasti kuntoon

HYVINVOINTI
Trimmaaja Tarja Kallström leikkaa päivittäin koirien kynsiä ja tietää, että siinä varmuus on valttia.

Jenny Mäkinen

Moni koira ei anna omistajansa leikata kynsiään, mutta trimmaajan kanssa homma ei tuotakaan mitään vaikeuksia, koska koira aistii omistajan jännityksen aina, kun saksin tartutaan.

– Koira vaistoo hyvin herkästi kaiken jännityksen. Jos omistaja on jo valmiiksi asennoitunut tilanteeseen, että voi hitsi, tämä on inhoitavaa, koira aistii sen kaiken ja hermostuu.

Kallström naurahtaa, että hänelle on yhdentekevää, mikä koira ovesta tulee, kynnet leikataan kuitenkin. Ja koira aistii hänen rauhallisuutensa. Hänkin on toki kohdannut vaikeita tapauksia, joiden kynsien leikkamiseen aikaa kuluu enemmän.

– Toiset yrittävät purra jo siinä vaiheessa, kun otat kynsisakset esiin. Sitä varten minulla on pitkä rivi erikokoisia kuonokoppia. Kädet ovat kuitenkin minun työkaluni, en anna koiran purra.

Ei selällään
Ongelmat koirien kynsien leikkamisessa ovat erittäin yleisiä. Kallström perusti yrityksensä Trimmauskeskus Divan vuonna 2011

Tarja Kallström ja vehnäterrieri Ruusa näyttävät kuinka leikkaaminen sujuu. – Kasvatan vehnäterrierejä. Kynsiä aletaan leikata, kun pentu on kolme päivää vanha, jotta ne tottuvat käsittelyyn.

ja on leikannut kynsiä siitä saakka päivittäin.

– Toisten koirien kanssa leikkamiseen menee kolmisen minuuttia ja toisten kanssa siihen menee varti, mutta yltä ainutta asiakasta täältä ei ole poistunut, jolta kynsiä ei olisi leikattu.

Kun koira saapuu trimmaajalle se hyppää tai nostetaan trimmauspöydälle. Tämän jälkeen sen kaulaan pujotetaan turvaremmi, jonka tehtävä on estää koira hyppäämästä alas pöydältä. Kallströmin työskentelyn periaatteisiin kuuluu se, ettei hän koskaan pistä asiakaskoiraan makaamaan pöydälle. Koira aina joko istuu tai seisoo.

– Kun on hankalampi tapaus, niin omistaja on läsnä ja rapsuttelee koiraa koko ajan, sillä välin minä leikkaan. Minun tapani on, että en koskaan laita koiraan makaamaan selälleen, vaan koira seisoo tai istuu pöydällä omasta vapaasta tahdostaan ilman paineistamista.

Pelko pois
Jos koiran kynsiä ei leikata ja kyn-

net osuvat koiran seistessä lattiaan, ne alkavat kääntää koiran varpailta väärään asentoon ja koiran niveliä alkaa särkkä. Kynsien leikkaaminen ei satu koiraan, ellei sitä tee väärin.

– On kaksi tapaa, joilla leikkaaminen sattuu. Jos on epävarma leikkaaja, joka leikkaa liikaa, eli kynnen ytimeen asti, jolloin tulee verta. Toinen tapa, mikä sattuu on, jos kynntä vääntää leikatessa. Kynsi ja leikkuri yhdessä saavat aikaan vipuvarren, kun koira vääntää ja omistaja pitää leikkurilla kynnestä. Näitä kun välttää, niin leikkaaminen ei satu.

Kallström opastaa, että yksi hyvä keino siedättää koira kynsiin ja tassuihin kosketteluun on ottaa koira viereen sohvalle ja yksinkertaisesti näpertää sen tassuja esimerkiksi telkkaria katsoessa.

– Sitteen, kun koira antaa nästitti koskea tassuun, niin palkkaa ja kehu kovasti. Aina tietenkin pyritään siihen, että omistaja saisi sen homman tehtyä kotona, ja minä olen täällä olemassa tavallaan hätävarana.

Tapauksissa, joissa koiran kynntä on leikattu liikaa, jää suurin pelko yleensä omistajalle. Koiralle jää pelko omistajan epävarmuutta kohtaan, pohti Kallström.

– Sellaisessa tilanteessa kannattaa hengitellä sen aikaa, että saat asian mielestäsi ennen jatkamista. Jos tilanne on sellainen, että sekä sinä että koira jännittää, kannattaa unohtaa leikkaus hetkeksi, käydä ammattilaisella ja jatkaa itse, kun se homma taas onnistuu.

JENNY MÄKINEN

Liite 2. Uusi Lahti, 2020

<https://nakoislehti.media.fi/uusilahti/094bf6b9-b9e5-45bd-af5d-88389e653c51/24?lang=fi>

Liite 3. Etelä-Suomen Sanomat, 2020

Suoraan roskiin

Hyväntekeväisyys: Jättekuluista iso menoerä järjestöille.

Lahti
Jenny Mäkinen

Hyväntekeväisyysjärjestöille lahjoitetaan vuosittain valtavat määrät tavaraa, joiden avulla tehdään paljon hyvää. Jotkut ihmiset näkevät lahjoituskorin kätevästä tapana jättää roskansa.

Käytökelpottomilla lahjoituksilla on ikäviä seurauksia yhdistysten toiminnalle.

Kontti-kirpputorien tuotot rahoittavat Suomen Punaisen Ristin toimintaa. Kirpputorien valikoima muodostuu ihmisten lahjoituksista.

SPR:n vuosikertomuksen mukaan vuonna 2019 Konttilla lahjoitettua vaatteista arviolta kolmasosa päätyi suoraan tekstiilijätteeksi. Määrä tarkoittaa noin 633:tä tonnia tekstiilijätettä.

Tekstiilien lisäksi Kontteihin tuodaan esimerkiksi huonekaluja, elektroniikkaa ja sisustustavaraa. Myyntikelvottomat ja liian hitaasti myyvät tuotteet menevät roskiin.

Vantaan Kontti-päällikkö Miika Ikonen ei mielellään ajattele, että ihmiset lahjoittaisivat heille tahallaan roskaa.

– Jättekulut ovat iso menoerä, sen voi myöntää suoraan. Emme voi seisottaa kunkaustokulla myymälässä sohvia, joka ei mene kaupaksi. On kannattavampaa luopua siitä ja laittaa toinen tilalle, jos tarjontaa on, ja yleensä sitä on. Ei meillä ole mitään intoa lähteä heittämään tavaraa roskiin, Ikonen sanoo.

Lahjoitusten toivotaan olevan puhtaista, ehjiä ja myyntikuntoisia. Eri lahjoittajille tämä tarkoittaa eri asioita.

Ikonen sanoo, että tärkein linjauksen laatiminen lahjoituksille on hastavaa. Pelkona on, että liian tiukat standardit antavat tiukan maineen ja ihmiset lakkaavat lahjoittamasta tavaraa. Ilman tavaraa toiminta ei pyöri.

Kaikkien Suomen Konttien yhteenlaskettu viime vuoden tulos oli yli 15 miljoonaa euroa. Keijun johtaja Sari Nikkola ei luovuttanut tietoja Konttien jättekustannuksista.

Lahden Kontti työllistää noin 50 työntekijää ja neljä esimiestä. Tavaraa lajitellaan kuutena päivänä viikossa. Myymälänhoitaja Heini Suhonen sanoo, että lajiteltavaa riittää aamusta iltaan.

– Haluan uskoa, että kaikki lahjoitukset on tehty hyvin aikoin. Ihmiset voisivat ottaa paremmin selvää, millaista tavaraa me voim-

jopa kolmannes

menoerä järjestöille.

Kontin työntekijät Birgitta Enckelman ja Isra Evirken keräilevät Lahden Kontissa pitkään myynnissä olleita neuvoja, jotka kerätään pois uusien tieltä.

me myydä eteenpäin. Esimerkiksi käytettyjä postikortteja ja ihmisten valokuvia tuntuu pahalta löytää lahjoituksista.

– Ainoastaan huonekalujen kunto voidaan tarkastaa ennen hyväksyntää. Kun myymälät ovat kiinni, lahjoituksia voi tuoda ulkona oleviin keräyslaatikoihin. Suhonen toivoo, että ihmiset muistaivat sulkea lahjoituspussit kunnolla, jotta lahjoitukset eivät mene pilalle.

– Astioita ja vaatteita ei kannata laittaa samaan säkkiin, jos lahjoitus pudotetaan keräyslaatikkoon.

Hyväntekeväisyysjärjestö Hope - Yhdessä & Yhteisesti auttaa suomalaisia lapsiperheitä muun muassa vaate- ja taveralahjoituksilla. Astakkaat saavat valita järjestön varastoista tarvitsemansa ilmaiseksi. Eniten lahjoitetaan vaatteita, ja niistä useimmilla perheillä on suurin pula. Korona on lisännyt avuntarvitsijoiden määrää.

Järjestön toiminta perustuu suurimmaksi osaksi lahjoitusten välittämiseen lahjoittajilta niiltä tarvitseville perheille. Hopen toiminnanjohtaja Nora Nederström kuvailee lahjoitusten olevan elinehto järjestön toiminnalle.

– Hope on saanut osansa huonoista lahjoituksista. Nederström arvioi, että puolet tavarasta on sellaista, mitä ei voida lahjoittaa suoraan eteenpäin. Joukossa on esimerkiksi rikkinaisia, likaisia ja pahalta haisevia vaatteita.

Nederström uskoo, että huonojen lahjoitusten aiheuttamat jättekustannukset voivat muodostua ennen pitkää Hopenle ongelmaksi. Varat otetaan rahalahjoituksista, eli kustannukset ovat suoraan pois avustustyöstä.

Kaato paikalle viemistä pyritään välttämään viimeiseen asti. Esimerkiksi Helsingin pisteeltä tekstiilijätettä ei mene kaatopaikalle lainkaan, vaan tekstiilit pyritään kierrättämään edelleen.

Käytökelpottomista lahjoituksista suurin ryhmä ovat astiat. Lahjoituksina tuodaan rikkinaisia, pintyyneitä ja likaisia astioita sekä mainoskuppeja. Ne joudutaan viemään kaatopaikalle. Hopen toiminnanjohtaja Eveliina Hostila kertoo, että järjestölle kertyi jättekuluja viime vuodelta reilut 3000 euroa.

Nederström on löytänyt lahjoitusten seasta muun muassa käytetyn valpan, alusvaatteita, joissa on edellisen käyttäjän jälkiä sekä vaatteita, joiden seassa on hiirenpapanoita.

– Hope on yrittänyt kampanjoida huonoja lahjoituksia vastaan nettisivullaan ja jakamalla asiasta tietoa sosiaalisessa mediassa. Toisistaan se ei ole tuottanut toivottua tulosta.

– Olen yrittänyt kehottaa lahjoittajia miettimään, mitä he itse haluaisivat täältä löytää, jos koko omaisuus on yllä olevat vaatteet.

Kurahousut, joissa on reikä? Takin ilman vetoketjua? Näillä ihmisillä ei ole voimavaroja eikä mahdollisuutta alkaa korjaamaan ja pesemään meitä saatuja vaatteita.

Käytökelpottoman lahjoitustavaran läpikäyminen ja uudelleen sijoittaminen vie vapaaehtoisten aikaa. Nederströmin korvaan särähtävät lahjoittajien tarinat, joissa lahjoitusta tuodessa kerrotaan esimerkiksi, että tässä tuodaan ne tavarat, jotka eivät menneet kaupaksi kirpputorilla.

– Ryllä hyvä tavara menee kaupaksi kirpputorilla. Pyrkimyksenä on tassa arvioida asiaa tarvitsevien ihmisten asemaa yhteiskunnassa. Se, että jakaisimme heille täällä lumppuja, ei vastaa sitä ajatusta.

Liite 4. MTV Uutiset, 2024

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/suomalaiset-hylkaavat-koiransa-yha-useammin-koira-on-kuin-kannykka-kertakayttokulttuuri-nakyy/8856422>

Liite 5. Ilta-Sanomat, 2024

<https://www.is.fi/turun-seutu/art-2000010349222.html>

Liite 6. Ilta-Sanomat, 2025

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000011161487.html>